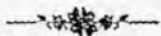

1676
1076

Památné HRADY A TVRZE v Šumavě.

Dle rozličných pramenů

sestavil

F. J. Š.

(Otisky článků ze „Šumavana“ r. 1870—1876.)

V KLATOVECH 1876.

Tiskem Max. Čermáka. — Nakladem nakladatelstva časopisu „Šumavana.“

Předmluva.

Sestavovatel článků topograficko-historických, jež tuto sebrané vydáváme, psal původně články ty pro „Šumavana“ a neměl úmyslu, vydati je co zvláštní knížku. Činíme-li tak nyní přece, tož měli jsme na mysli, zachovati články ty před zapomenutím, v jakéž po čase obsah časopisův upadá, a učiniti je zároveň přístupnými i těm našim krajanům, kteří minulých ročníků „Šumavana“ ještě nečetli.

Z původního určení článků těchto, jichž sazbu jsme i pro tuto knížku zachovali, vysvětlí si a trváme také omluví laskaví čtenáři nesrovnalosti, jimž takto vyhnouti se nebylo lze. Tomu přičísti lze také nepodstatné poklesky a nedopatření, jež sem tam se naleznou a které při způsobu povstání této knihy ovšem odstraněny býti nemohly.

Že také hrad Přimda v této knížce se octnul, pochodí z toho, že sestavovatel původně zamýšlel práci širšího rozsahu, později však pouze na Šumavu samu obmeziti se musil.

Že však i v této způsobě knížka tato krajanům našim pošumavským vhod přijde, toho zárukou jest nám horlivost, s jakou svého času články tyto v „Šumavanu“ se četly, a obliba, jaké na všech stranách docházely.

V té naději ji milým krajanům svým vřele doporučujeme.

Nakladatelstvo.

OBSAH:

	Str.		Str.
Předmluva.		14. Baiereck	49
1. Rábí	1	15. Pušperk	51
2. Velhartice	5	16. Frimburk	53
3. Risenberk	9	17. Krumlov	54
4. Klenové	15	18. Herštýn (starý)	59
5. Skála u Přestic	22	19. Helfenburk	62
6. Prácheň	26	20. Hus	64
7. Blatná	28	21. Opálka	66
8. Švihov	32	22. Střela	68
9. Herštýn (nový)	34	23. Žihobec	70
10. Závlekov	38	24. Žichovice	72
11. Kašperk	41	25. Vimperk	74
12. Kašovice	45	26. Rožmberk	76
13. Primda	47	27. Strakonice	78

Rytířské tvrze v bývalých krajích klatovském a prácheňském:

	Str.		Str.
Čachrov	83	Dražovice	90
Hrádek	83	Mačice	91
Kolinec	84	Kalenice	91
Lhotka	84	Kádov	91
Luby	85	Kanice	92
Týnec	85	Netřeby	92
Víteň	85	Třemšín	92
Bílenice	85	Chlumčany	93
Čejkov	86	Řeneč	93
Neprachovy a Těchonice	87	Lukavice (horní)	94
Dlouhá Ves	87	Otín	94
Kosmačov	88	Osvračín	95
Mokrosuky	88	Rauchenberg	95
Nalžovy	89	Střeziměř	96
Nemělkov	89	Něbřehovice	96
Ptenín	90		

Opravy značnějších omylů.

Na str. 14. v 3. řádce čti místo: „hra bėti ze Stadionů“ svobodnému pánu ze Stadionů.

Na str. 17. v poslední řádce místo „v Klenových“ s Klenovým.

Na str. 22. v 2. řádce první poznámky čti místo „připojeném“ připojeného.

Na str. 23. v 9. řádce shora místo „Barbarosta“ Barbarossa.

Na str. 24. v 8. řádce z dola místo „hradby“ hrady.

1.

R á b í.

● původu hradu Rábí nezůstavila nám historie žádných památek. Tolik však jest jisto, že první dějiny hradu tohoto splyývají s dějinami proslaveného panského rodu Švihovských z Risenberka, hlavní to ratolesti z kmenu Drslavova. Dle jednoho rukopisu Jindřicha Švihovského z Risenberka z r. 1522, chovaného v archivu treboňském, nazýval prý se hrad Rábí původně: Potenštejn, čili: Mladý Potenštejn k rozdílu od starého hradu Potenštejna, jehož zříceniny spatřují se u městyse téhož jména na pravém břehu Orlice v kraji královéhradeckém. Dle toho byl by Drslavic Půta čili Pota, který se r. 1287. de Juveni Potštejn (z Mladého Potštejnu) psal, ne-li zakladatelem, tedy aspoň jedním z prvních držitelů hradu Rábí.

Hrad Rábí byl jedním z nejpevnějších a největších hradů v zemi, a když husitská válka vypukla, pokládal se za nedobytný. Proto utekli se do něho k tehdejšímu držiteli jeho, Janu Švihovskému z Risenberka, kterýž horlivý byl katolík, mnozí katoličtí šlechticové, kněží a mniši z okolí se stříbrem a klenoty svými. Však již v druhé polovici dubna r. 1420. přitáhl Žižka, zbořiv kláštery milevský a nepomucký, se značnou mocí k Rábí, a za několik dní na to byl hrad dobyt. Ze všeho, co Husité v hradu našli, podrželi pro sebe toliko hotové peníze, zbroj a koně, a vše ostatní spálili v nádvoří. Tež sedm zajatých mnichů od nich

spáleno. Neosadivše ho zapálili Husité i hrad samý při svém odchodu.

Však brzy byl hrad opraven, a stal se znovu shromáždštěm katolíků. Proto přitáhl Žižka již v červenci r. 1421. poznovu k Rábí; zde však připravil jej šíp, jehož vysylatelem nazývá pověst Přibíka Kočovského, o jediné ještě vidoucí oko, kteroužto ztrátu ovšem nikterak nemohlo mu nahraditi ani dobytí hradu samého i blízké pevnosti Bornu, ani zajmutí Menharta z Hradce. Později byla událost tato nad jednou branou hradu Rábí vyobrazena, a pod vyobrazením četl se staročeský nápis ve formě dialogu:

Přibík Kočovský: Ty-li si bratře Žižko?

Žižka: Já jsem.

Přibík Kočovský: Krejž holého.

Roku 1423. postoupil Jan Švihovský hrad Rábí synu svému téhož jména, kterýž rovněž horlivě ujímal se císaře i papeže, a Rábí znovu dal opravit. Po něm nastoupil v držení hradu r. 1450. syn jeho Vilém Švihovský z Risenberka a Rábí, nazván Mladší, k rozeznání od strýce svého téhož jména. Jsa horlivý katolík, byl Vilém Švihovský rovněž tak horlivým přívržencem krále Jiřího, jehož zastával se slovem, písmem i mečem. Za odměnu toho jmenován byl od krále Jiřího r. 1469. nejvyšším komorníkem zemským.

Po něm byl pánem hradu Rábí Půta Švihovský z Risenberka a Rábí, kterýž stal se r. 1482, teprve 20 let jsa stár, nejvyšším sudím zemským. Tento podnikl r. 1490. rozsáhlé stavby na hradu Rábí, jimiž nabyt nynější, i v zříceninách ještě velkolepé podoby. Za něho stalo se dne 15. srpna r. 1502. veliké shromáždění šlechty na Rábí, za příčinou hájení zájmův panstva a rytířstva naproti zmáhajícímu se měšťanstvu. Rovněž do jeho doby padá komická událost uložení tak zvaného opičího platu (pensio simialis) vsi Chejné, vlastně Hajné, jejíž obyvatelé r. 1494. za nepřítomnosti páně Půty zabili zamilovanou tohoto opici, kteráž byla do lesa uprchla, za čerta ji považující. Za trest uložil jim Půta zmíněný plat opičí, kterýž ještě ku konci 17. století se odváděl, a vesnice sama utrhla si název: Bláznivá Chejná. R. 1504. zemřel Půta Švihovský, teprve

40 let jsa stár, náhlou smrtí, a lid, kterýž pyšnému velmoži nebyl nakloněn, vyprávěl si o smrti jeho rozličné hrozné pověsti.

R. 1544. prodali bratři Jindřich a Břetislav Švihovský z Risenberka hrad Rábí s městysem Rábím a 16 vesnicemi, kteréž byly zejména: Bohov, Bojanovice, Budětice, Cimice, Čepice, Černice, Damětice, Domorazy, Frimburk, Hradešice, Kejnice, Měřenice, Nezamyslice, Věštin, Vlkonice a Žichovice Jindřichu Kurebachovi z Trachenburku na Miliči a Helfenburce za 7800 kop grošů, a tento pak opět r. 1557. Divišovi Malovcovi z Libějovic za 10.000 kop grošů českých. Jsa zadlužen, musil Diviš Malovec postoupiti Rábí r. 1559. za požadavek 2000 kop grošů Vilémovi z Rožmberka, kterýž proslul netoliko bohatstvím svým co český Krösus, nýbrž i co znamenitý státník.

Však již r. 1563. postoupil Vilém z Rožmberka hrad Rábí Adamovi Chanovskému z Dlouhé Vsi a Baltasaru Chrtovi ze Rtína za 13.000 kop grošů míšeňských. Za panování Chanovských chovala se na Rábí truhla, jejíž rachot vždy prý naznačoval, že zemřítí má některý člen rodu Chanovských; nyní odpočívá truhla tato zcela tiše a klidně ve farním kostele v Kraselově.

R. 1708. prodal Jan Vilém Chanovský, rytíř z Dlouhé Vsi, hrad Rábí Janu Filipu, hraběti z Lamberku, knížeti biskupovi pasovskému. Za panování Chanovských blížil se hrad Rábí vždy více svému úpadu, neboť neopovážili se proti záповědi Leopolda I., kterýž obávaje se šlechty české zamýšlel hrady její zbořiti a je opravovati zakázal, na hradu něčeho obnovovati. Kníže biskup Jan Filip z Lamberku nenalezl na Rábí, již téměř zřícenině, než toliko archiv a nějaký nábytek, což obé dal r. 1710. přenést do zámku svého v Žichovicích. Tak vydal Rábí v úpadek, k němuž přičinili též obyvatelé městečka odvážením kamení z hradeb ku svým stavbám, a dobývači domnělých pokladů častým podkopáváním.

Od r. 1760. měl Rábí v držení Jan. Bedřich, kníže z Lamberku, od r. 1804. Karel Eugen a od r. 1834. spanilomyslný Gustav kníže z Lamberku, kterýž učinil přítrž dalšímu úpadku hradu a postaral se o přístupnost velkolepých jeho zřícenin. Nynější

držitelem Rábí jest od roku 1862. syn předešlého, Gustav kníže z Lamberku, dědičný člen rakouské panské sněmovny.

Obširnou monografii hradu Rábí sepsal Dr. J. A. Gabriel. Mezi mnohými vyobrazeními hradu Rábí vyniká zvláště ocelorytina ve spisu Gerlovu: „Bilder aus Böhmens Vorzeit,“ vydaném roku 1842.

Velhartice.

Co prvního známého držitele Velhartic jmenují památky Buška z Velhartic, kterýž byl jedním z nejdůvěrnějších komorníků Karla IV., a co takový též přítomen útoku, učiněnému na život tohoto panovníka r. 1356. v Pise. Syn jeho Ješko jeví se nám r. 1371. co samodržel Velhartic. R. 1394. zemřel Ješko zanechav po sobě toliko dvě dcery, jelikož oba bratří jeho, Svojše a Dluholník z Velhartic, již dříve byli zemřeli.

Kateřina, jedna z dcer Ješkových, zasnoubila se s Janem z Jindřichova Hradce, kterýžto později ku jmenu rodu svého často též přidával praedikat z Velhartic. Jan z Jindřichova Hradce a z Velhartic vedl štědrý náklad na farní kostel v městysi Velharticích a stal se v posledním roce života svého jedním z nejhorlivějších přívrženců Husových. Již r. 1394. prodal polovici hradu Jindřichovi z Rožmberků, a od této doby měl hrad Velhartice napořád dva držitele, až slavný Menhart z Hradce, syn Janův, r. 1428. polovici Rožmberkův a podíl macechy své Žofie z Opočna sobě opět získal. Jan z Hradce a Velhartic zemřel r. 1417. a zůstavil po sobě z prvního svého manželství s Kateřinou z Velhartic dvě dítky: Menharta, kterýž stal se dědicem, a jak již řečeno. později držitelem celého hradu, a Elišku, již pojal za manželku Arnošt Flaška z Pardubic.

V husitských válkách zůstal hrad Velhartice hlavně pro položení své v divokých tenkráte ještě předhorích šumavských ušetřen a přešel na syna Menhartova Oldřicha.

Šťastná poloha hradu byla též příčinou, že r. 1412. byla tam od strany královské odnešena koruna česká, a zdá se, že tam zůstala až do korunování Ladislava za krále českého. Na Menharta z Hradce doráženo vícekrát od pánův spolku poděbradského, aby odvezl korunu českou opět na Karlův Týn, a vytýkáno mu jmenovitě r. 1448. i zpronevěření některých klenotů korunních, však nieméně nalézaly se tyto ještě r. 1451. na Velharticích, kdež je Menhartův syn Oldřich vůdci Táboritův Bedřichovi ze Strážnice ukazoval.

Se syny Menhartovými Oldřichem, Janem a Jindřichem vyhasla r. 1452 hradecko-velhartická linie domu jindřicho-hradeckého. Velhartice dostaly se Theobaldem Švihovským cizímu rodu Risenberkův. Kateřinou, dcerou Viléma Švihovského z Risenberka, přešel hrad velhartický na manžela její Zdeňka Lva z Rožmitálu a Blatné, nejvyššího tenkráte purkrabí pražského. Za jeho držení bylo městečko Velhartice r. 1511. velikým požárem strašně zpuštěno. Zdeňkovy statky i dluhy zdědil po jeho smrti r. 1535. syn jeho Adam Lev z Rožmitálu, kterýž nucen jsa prodávati jeden statek za druhým konečně i Velhartice r. 1541. prodal Adamovi ze Šternberka na Zelené Hoře. Tento držel ale hrad jen na krátko a prodal jej Jindřichu Plánskému ze Seeberku. Plánští však špatně hospodařili na Velharticích a prodávali jednu část za druhou. Již synové Jindřicha Plánského, Jan Jindřich a Jan Viktorin, nebyli s to vyplatiti dvěma sestrám svým věno na Velharticích pojištěné. Oba bratři tito hýřili a mrlali jeden více než druhý.

Dvě leta po smrti otcově vystěhoval se Jan Jindřich do Petrovic, kdež nemaje žádného rytířského sídla faru si osobil a faráři obydli jednoho koželuha vykázal. Jan Viktorin zůstal s matkou svou Žofií na Velharticích, kdež po nějaký čas ještě hýřeno. Nebylo-li právě peněz, užíval Jindřich Viktorin rozličných nekalých prostředků, by nějakých sehnal; tak np. zastavil r. 1541. stříbrnou monstranci z kostela Velhartického, pětadvacet hríven těžkou, je-

dnomu z Kolovratův na Lnářích; r. 1594. opět vzal pole faráři velhartickému, a když tento mu výčitky činil, dal jej zbíti a daroval pole svému trubači. R. 1594. oženil se Jan Viktorin, navrátiv se z války proti Turkům z Uher, s Dorotou z Běšin; peněžité poměry jeho byly však nieméně čím dále tím horšími, až konečně připadly Velhartice r. 1597. na Václava Smrčku z Mnichu, manžela Marie, jedné z dcer Jindřicha Plánského ze Seeberku.

Brzy na to vykoupil rytíř Wolf Pergler z Perglasu hrad i panství Velhartické. Syn jeho Václav Otokar Pergler z Perglasu stoje na straně protestantské při Fridrichovi přišel o držení Velhartic. R. 1622. jsou Velhartice skonfiskovány a r. 1628. prodány císařskému generálu Donu Martinovi de Hoeff Huerta.

Vyšinuv se svou zchytralostí, přízní ženštin a slepým takořka štěstím na jednu z prvních hodností v říši, a na taženích svých, na nichž vždy jen co surovec a zuřivec si počínal, kapsy své naplniv, vyvolil si Huerta po ukončené protireformaci Velhartice za sídlo své, dal hrad opravit, a celé křídlo jeho a hradní kapli znovu vystaviti. V celku choval se zde k poddaným svým dosti mírně, ba prominul r. 1631. městečku i robotu a dal mu vícero privileji. Jsa neženat žil v posledních letech na Velharticích v dobrodružném poměru se slečnou jakousi, kteráž nazývala se knížecí dcerou z Multánska a od něho byla adoptována. Tuto vyhlásil v poslední své vůli, sepsané dne 15. února r. 1635, za svou universální dědičku, učiniv toliko nepatrné odkazy sestře své a synům bratra svého Petra z Hoeff Huerty.

Slečna Anna Marie z Multánska, dědička Huerty, stala se chotí purkrabího Jindřicha z Dohny na Vartmberku, Prolínu, Košíku a Solnicích, a když tento r. 1651. zemřel, zasnoubila se poznovu s jakýmsi svobodným pánem z Wahrenbachu. Upadla však v eridu a hrad Velhartice, již chatrný, i panství přiřknuty za požadavek 19254 zl. 6 kr. 1 víd, jakýž na něm měli, Karmelitánům na Malé Straně v Praze.

Karmelitáné postoupili Velhartice i s oním požadavkem již po dvou letech Johaně Františce Račínové z Račínu; po ní zdědil je syn její Václav na Bukové a prodal je r. 1710. rytíři Ludvíku

Hynkovi Bechyňskému z Lažan, hejtmanovi na Malé Straně v Praze a pánu na Bystřici a Dlouhé Lhotě. Dědic jeho Maxmilian Josef z Bechyně a z Lažan na Sviné, prodal Velhartice r. 1729. za 6200 zl. a 100 dukátů klíčného rytíři Josefu Karlu Perglerovi z Perglasu, jehož předkové kdysi zde sídlili. Tento Velhartice tak zadlužil, že přišlo panství toto r. 1743. k soudnímu prodeji, v němž vydražil je Jan Ferdinand hrabě Desfours v Montu a Athienville.

Hrabata Desfoursové spojili Velhartice s Hrádkem (po nich Desfoursův Hrádkem nazvaným) a sídlili na posledním tomto panství. Linie hrabat Desfoursův na Velharticích a Hrádku vyhasla c. k. generálem a rytířem řádu tereziánského Františkem de Paula hrabětem Desfoursem, kterýž zemřel 8. srpna r. 1824. v Prešpusku a zanechal dvě dcery. Starší z nich, komtesa Maria Františka Romana, zasnoubena byla se svobodným pánem Theodorem Sturmfederem z Oppenweilerů, čímž dostal se Hrádek s Velharticemi starošvábskému domu Šturmfedrův. Téhož syn a předešlý držitel panství těchto, svobodný pan Karel Theodor Sturmfeder z Oppenweilerů, kterýž r. 1868. zemřel, počal v březnu r. 1848. rozsáhlé opravy na hradu Velhartickém. Stará povaha hradu všude v zříceninách jest šetřena a jen v křídle Huertou vystaveném podnikly se k uchystání bytů pro rodinu držitelovu větší změny, kteréž však harmonie celku nikterak neruší.

3.

R i s e n b e r k.

První známý držitel a snad i zakladatel hradu Risenberka jest Děpold z Risenberka z rodu Drslavicův (od r. 1251—1283 *). Děpold zastával za krále Přemysla Otakara II. od r. 1276 --- 1278. úřad nejvyššího dvorského a zemského soudce, a později důstojnost nejvyššího zemského komorníka v Čechách. Po tragické smrti králově vedl společně s pražským biskupem Tobiášem z Bechyně s neobyčejnou obezřetností a ku všeobecnému prospěchu správu říše české (od r. 1281—1282). Po smrti jeho r. 1283. nastoupil syn jeho Břetislav III. z Risenberka v držení hradu i všech ostatních statků otcových. Břetislav nemíchal se sice do veřejných záležitostí, ale r. 1312. počal ve spojení s příbuznými svými krvavou půtku proti pražské patricijské rodině Pušovicův, v kteréž obě strany téměř krevní pomstou proti sobě zuřily, až vzájemnému jich se vraždění posléze král sám zakročením svým konec učinil. Rok jeho úmrtí není známý. Víme pouze tolik, že po něm nastoupil v držení jeho statku Jindřich z Risenberka, o němž neznámo, zdali byl synem neb vnukem jeho. R. 1350. přítomen byl Jindřich co přísedící většímu zemskému soudu. Téhož syn a nástupce Děpold II. z Risenberka provázal r. 1355. Karla IV. ku korunování jeho do Říma a byl též r. 1365. zemskému soudu přítomen.

*) F. A. Heber domnívá se ve svém díle: „Die Burgen Böhmens,“ že byl Risenberk již r. 1100. založen, což však není historicky stvrzeno.

Jindřich z Risenberka postoupil Risenberk i s příslušenstvím Bohuslavovi IV. ze Švamberka na Švamberce, kterýžto i hned po nastoupení svém dal hrad nemálo sešlý úplně přestaviti a sice dle podstaty v nynější jeho podobě. Bohuslav IV. zemřel dne 14. června r. 1372. a zanechal Risenberk nejmladšímu synu svému Rackovi ze Švamberka, který již rok později ve válce Karla IV. s markrabím Ottou brandenburským zápasiti musil s Bavory, kteříž pod vedením vévody Štěpána vtrhli až k Domažlicům a předměstí domažlická zároveň s třinácti okolními dědinami vypálili. Podobné krvavé scény opakovaly se zde následkem loupeživosti německé nepochybně častěji, tak že Racek, by zbavil se neustálého znepokojování, vyměnil 1. března r. 1382. nový svůj hrad Risenberk za některé statky Ježka Kozíhlavy z Pnětluku na Třeblecí. Však také Ježek nezůstal dlouho v držení Risenberka, nýbrž prodal jej již na počátku 15. století rytířům Janovským z Janovic.

R. 1412. byli společnými držitely Risenberka bratří Bohuslav a Racek z Janovic. V nepokojích tehdejších Racek pevně přidržel se krále Václava IV. Když r. 1419. Klatovští přilnuli k učením Husovu, vypověděl jim Racek boj a pustošil s několika bavorskými rytíři jejich statky. V listopadu téhož roku dostal do rukou kněze Jana Nákvasu, kterýž v okolních dědinách rozdával svátost oltářní pod obojí, a vydal jej co odměnu za poskytnutou pomoc bavorským svým spojencům. Tito probodali knězi ruce, protáhli ranami provazy a přivázavše jej k stromu spálili. Žižka, kterýž tou dobou dlel v Plzni, slyše o tomto ohavném činu, uzavřel, Janovickým krutě se pomstíti, kteréžto předsevzetí za pobytí svého v Klatovech r. 1420. dílem také vykonal, aniž by byl však mohl dobýti pevného Risenberka. Za to však Žižka veškeré okolní statky Janovických strašně poplenil. R. 1427. postoupil konečně Bohuslav podíl svůj na Risenberku Rackovi, tak že tento stal se jediným držitelem Risenberka. Racek přistoupil později k Husitům a zúčastnil se veškerých jejich činů válečných.

R. 1413. rozbila vojska křižácká v počtu as 130.000 mužův tábor mezi Risenberkem a Domažlicí, chtěje boj svěsti s kačírskými Čechy. Sotva že však zaslechli křižáci, že blíží se Prokop

Veliký v čele Husitův, jichž bylo dohromady jen as 50.000, dali se do hanebného útěku. Mnoho z křižákův jest pobito, množství opět zajato. Husité učinili v této bitvě korist ohromnou; jmenovitě dostali do rukou svých mimo jiné skvosty též zlatý kříž, kápi a roucho kardinála Juliana, vůdce křižákův, kteréžto věci chovány pak jsou co památka stkvělého vítězství po dvě století v Domažlicích.

R. 1440. zapletl se Racek v osobní spor s vévodou Albrechtem bavorským, kterýž trval s malým přetržením až do roku 1450 kdež se konečně prostřednictvím Plzeňských s mocným svým odpůrcem smířil. Brzo na to (r. 1453.) zápasiti musil opět s bavorskými rytíři loupežnými, kteříž statky jeho častokráte napadali a plenili. Dne 3. března r. 1448. vyhořel hrad Risenberk téměř do základů. Vůbec byl Racek v posledních dnech života svého se všech stran stíhán neštěstím. Na jaře r. 1454. zemřel Racek na Risenberku, kterýž mezi tím byl opět znovu vystaven, a zanechal po sobě dva syny, Pavla a Jindřicha z Janovic, kteřížto rozdělili se o statky otcovské tím způsobem, že Pavel obdržel hrad Risenberk, Jindřich pak tvrz Ousilov s příslušenstvím.

Pavel a Jindřich z Janovic pevně přidrželi se krále Jiřího Poděbradského, čímž zapletli se v spor s Leonardem z Gutensteina na Klenovém a Dobrohostem z Ronšperku, kteřížto ve spojení s křižáky krajinu mezi Domažlicí a Klatovy žhářstvím a vražděním pustošili. Když r. 1468. nová četa křižákův z Bavor do země vpadla, spojil se Pavel z Janovic se sousedním Vilémem Švihovským na Rábí, povolal Klatovské a Domažlické na pomoc a přepadl dne 2. června loupežné vojsko tak neočekávaně, že je porazil, vůdce jejich Kryvolta usmrtil, druhého vůdce Hynčíka ranil a množství zajatých, pak koní i vozů do moci dostal. Hořice pomstou přitáhli Bavoři již v září téhož roku v mnohem větším počtu a položili se na výšinách u Risenberka. Pavel z Janovic byl ale mezi tím pod praporem svým shromáždil Domažlické, Klatovské a Sušické a s heslem: „vše pobít, co nemluví česky,“ udeřil dne 22. září na nepřátele. Tito po tuhém odporu dali se na útěk, a sice ve zmatku k Horšovu Týnu, tak že jsou u Milavče dostiženi a tolik jich

pobito, že všechny krajinu tuto protékající potoky krví se zbarvily.

Podobné pŕtky opakovaly se i když po smrti krále Jiřího byl nastoupil Vladislav II. Jagajlovec na trŕn český. Pavel z Janovic viděl se tedy nucena postoupiti r. 1480. hrad Risenberk i s příslušenstvím hraběti Oldřichu z Hardeggu na Kladstě za levnou cenu a vystěhovati se z této krajiny.

Však i za Oldřicha z Hardeggu opakovaly se loupežné vpády Bavorův, kteříž jmenovitě r. 1504. vpadše do země všude pálili, tak že i Klatovy lehly popelem, a vraždili bez rozdílu věku a pohlaví. Risenberk nebyl sice dobyt, ale hroznými těmito událostmi dojat, uzavřel Oldřich co nejdříve zprostiti se hradu tohoto, a již 30. prosince r. 1508. postoupil jej se vším příslušenstvím Břetislavovi Švihovskému z Risenberka a na Rábí.

Jelikož mezi tím zaveden byl r. 1512. od císaře Maximiliana v Německu mír zemský, měl Břetislav Švihovský z Risenberka pokoj od Bavorů. Nástupcem jeho byl syn jeho Jan, příjmím Pŕta z Risenberka, kterýž prodal Risenberk r. 1542. Wolfgangovi Risenberskému z Janovic za 3200 kop grošů pražských. Nedostatek peněz pohnul však Wolfganga, že již r. 1543. postoupil Risenberk Anně z Řičan, vdově po Janu z Gutšteina, za touž cenu 3200 kop gr. pr., čímž dostal se Risenberk hrabatům z Gutšteina, kteříž zůstali v nepřetrženém jeho držení až do r. 1622.

Až do r. 1552 spravovala Anna z Řičan co poručnice synů svých Jiřího, Albrechta a Křištofa, panství Risenberské, načež stal se Jiří jeho držitelem. Po smrti manželky své Anežky z Rabenšteinu (r. 1580) uzavřel Jiří se starším svobodným svým bratrem Janem Vilémem z Gutenšteina na Zahořanech smlouvu o společnost statkův, kterouž bylo určeno, že při úmrtí jednoho z nich má druhý po něm děditi. Jan Vilém zemřel již r. 1584. a zanechal podíl svůj sestře Sidonii, provdané Holické ze Šternberka, a bratru Jiřímu pod tou výminkou, aby, chtěl-li by jeden z nich podíl svůj prodati, oznámil to o tři měsíce dříve svému spoludědici, kterýž má právo předkupně.

Nehledíc této podmínky prodala však Sidonie podíl svůj r.

1586. Janu Staršímu Vidršperkovi z Vidršperků za 26.215 kop gr. míš. Nad tím rozhorlil se Jiří, kterýž byl mezi tím zakoupil statek Kout od Václava Vojeslava z Branišova a spojil s Risenberkem, tou měrou, že zavedl řádnou při proti své sestře, jejíž vyřízení však se nedočkal, neboť zemřel r. 1597. na Risenberku, postoupiv Risenberk s Koutem a příslušenstvím bratrovi svému Jindřichu Burianovi hraběti z Gutenšteina, s tím doložením, aby vše na to vynaložil, by opět získal části statků Sidonií prodaných.

Jindřich z Gutenšteina nemoha však provésti při, smířil se se Šternberskými a rozhodně ujal se potom utrakvistův, kteříž byli tenkrát právě vynutili známý majestátní list na císaři Rudolfovi II., a po smrti Rudolfa II. co zjevný nepřítel vystoupil proti Matiašovi.

Nastal osudný pro Čechy rok 1620 *). Don Baltasar de Mazaradas byl zatím pokročil přes Klatovy a Janovice k Nové Kdýni, všude připojil k sobě pohraniční pluky bavorské a obrátil nyní hlavní svůj zřetel k Risenberku, kterýž obsazen byl oddělením vojska Mansfeldova a vším potřebným hojně zásoben. Oblehnuv Domažlice, přitrlh dne 12. října okolo půlnoci též k Risenberku. Don Baltasar popojel až k první bráně hradu, a žádal ve jménu Maxmiliána bavorského za vzdání se, jinak že čeká je osud města Písku, kdež byl Baltasar, jak známo, útokem jej vzav, obyvatele bez rozdílu pohlaví a věku dal povraždit a velitele pověsiti. Na tuto hrozbu posádka se vzdala, Don Baltasar vjel do hradu a zanechav tam bavorského plukovníka Herlebergra s oddílem vojska posádkou, odtrhl k Domažlicům, kterýchž pak rovněž dobyl.

Bavorská posádka na Risenberku, v Domažlicích a Horšovu Týně vraždila a pustošila v celém okolí. Teprvé po bitvě na bílé hoře rozptýlili se znenáhla lupiči, až konečně na jaře r. 1621. úplně se vyklidili. Jindřichu Burianovi z Gutšteina byl Risenberk r. 1622. v plen vzat a Janu Filipu Kratzovi z Šarfenšteina, cís. plukovníku, za 35.000 kop pr. grošů prodán. Hrabě Kratz usadil se v Koutě a rozličným způsobem staral se o zdar nových svých statků. Zúčast-

*) Laskavý čtenář nechtě nahlédne do historie, by poznal souvislost událostí, jejichž průběh nelze mi zde pro nedostatek místa stopovati.

niv se tažení proti králi dánskému Kristianovi IV. chtěl poslední dny života svého strávit v pokoji na statku svém v Koutě — však nebylo mu zde dlouhého pokoje přáno. Neboť již 1. července r. 1641. vtrhl švédský generál Wrangl z Bavor do Čech, dobyl Risenberka, Domažlic, Klatov, Horšova Týnu, a poplenil a zpustošil vše, čeho dosíhl. Sotva že z těchto škod se zotavil, přitáhl oddíl švédského vojska po druhé a Kout a Nová Kdýně opět jsou zpustošeny. Osm neděl později přitáhl Königsmark s celou svou mocí k Domažlicům a dobyl tohoto města jakož i Horšova Týna. Teprve mírem vestfálským (25. října 1648.) učiněn plenění švédskému také v této krajině konec.

Následkem častých případů byl Risenberk valně porouchán a obořen, tak že vyžadoval všeobecnou opravu, císař Ferdinand III. nedovolil však držiteli jeho, by jej opravil, aby nesloužil Švédům na loupežných jejich taženích za skrýš, — a od té doby jest Risenberk zříceninou.

Provdáním se Kratzovy dcery přešel Risenberk v držení hraběte Jana Augusta ze Solmic, od něhož jej r. 1672. koupil Jiří Černín z Chudenic. Tento ale koupí touto tak se zadlužil, že r. 1676. přiřknut byl Risenberk dražbou prvnímu jeho věřiteli Wolfovi Maximiliánu, svobodnému pánu z Lamingen a Albenreuthu. Po jeho smrti r. 1696. prodala pozůstalá po něm vdova Risenberk, Kouty a Zahořany Jiřímu Jindřichu hraběti ze Štadionů na Wallburku a Santrachu, jehož potomci, nyní hrabata, posud tyto statky v držení mají.

4.

K l e n o v é.

Hrad Klenové nepochybně založen byl za panování krále Václava I.; aspoň to historicky jest stvrzeno, že stál již v první polovici 13. století. Držitely tohoto hradu byli tenkrát rytíři z Klenového (de Klenovy *) a první z nich historicky nám známý jest Miloslav z Klenového, který byl již r. 1287. při větším soudu zemském v Praze. Potomci jeho, kteříž stále zůstávali v držení Klenového, nazývali se křestným jmenem ponejvíce Přibík (Adauctus), a tak nalézáme r. 1330. co držitele tohoto hradu Přibíka z Klenového, jehož syn Přibík II. r. 1362. založil a nadal ve farním kostele v Týnci oltář ku cti evangelisty sv. Jana. Téhož syn Přibík III. z Klenového dal dne 10. října r. 1409. ve spojení s farářem Janem v témže farním kostele týnském nový oltář ku cti sv. Jana založiti, a co nadání vykázal proň taxu za zvonění, již obec odváděla.

Nade všechny předchůdce své vynikl ale v politických a válečných bězích první polovice XV. století Přibík V. z Klenového, kterýž od r. 1420—1465. byl vladařem rodinného svého hradu. Byl mezi prvními rytíři, kteří r. 1419. přilnuli k straně Táborův. Aeneáš Sylvius píše o něm, že, oč byl mezi kacíři učenějším a

*) Rod tanto připomíná se již v Libušině soudu, kdež bratři Chrudoš a Stáhlav, kteří svadili se o dědictví, jsou — — — „oba Klenovica, roda stara Tetvy Popelova, jenže pride s plky s Čechovými v sieže žirné vlasti přes tri řěky.“

výmluvnějším, o to že také byl ukrutnějším a věrolomnějším. Na úsvitě sv. Václava r. 1426. zlezl a dobyl města Stříbra tak nenadále a rychle, že beze ztráty jediného muže octlo se v moci jeho. Město Stříbro držel Přibík až do přijetí Sigmunda do Čech a i králi ho dříve nepostoupil, až mu za ně zastavil Volyni. V lednu ale r. 1434. poddav se do příslušenství církve katolické s podržením však svobody kalicha, přijat jest do jednoty církevní, a dvakráte dovezl tajně špízi do Plzně, již oblehali Husité v čele s vůdcem Prokopem Velikým. Proto dáváno mu za vinu, že připojil se k straně tábořské ne z přesvědčení, ale pro štěstí válečné; pročež že také opustil ji, jakmile ono štěstí později od ní se odvrátilo. V bitvě u Lipan (30. kv. r. 1434) bojoval na straně panské. R. 1446. a 1447. vyslán byl s Jindřichem ze Stráže od stavů království českého k císaři Friedrichovi III. do Vídeňského Nového Města s plnomocenstvím.

R. 1450. přišel Přibík v spor se sousedními Bavyry, v kterémž pilně mu pomáhali rytíři z Janovic a Kaplíři ze Sulevic na Vimberku. Vpadl s 500 oděnci a zbrojnoši do Bavor a zajal tam 600 koní a skotu, jež šťastně do hradu dostal. Bavoři, kteří ho pronásledovali, stejnou měrou odplatili statkům Oldřicha z Janovic. Odehnali jeho stáda, zpustošili pozemky a 3 vesnice vypálili. Přibík obléhal tenkrát (v květnu r. 1450) s Janem ze Švamberka tvrz Bezděkov, v níž byl se usadil nepokojný rytíř Racek Chlevec z Malšiny, a čtyry leta později (15. března r. 1454) zasedal při větším zemském soudu v Praze.

Jediný syn jeho, Jan z Klenového, bojoval pod českým rekem Janem Jiskrou z Brandýsa v Uhřích, po návratu svém do vlasti však (po r. 1448) brzy zemřel a pochován jest v rodinné hrobce v Klatovech. Tento Jan zanechal po sobě nezletilého syna Jana, kterýž nyní, an Přibík byl bezdětek, byl jediným nápadníkem statků dědových. Jeho poručníky jmenoval staříčský Přibík dne 22. prosince r. 1459. pány Jindřicha z Lípy, Leonarda a Buriana z Guttenšteina, Dluhomila z Dražovic, Jana z Čachrova, Viléma a Jana ml. ze Stropčic a Habarta z Řičan, a ustanovil je správci jeho statků.

Na sklonku života svého nepohodl se Přibík s králem Jiřím Poděbradským, kterýž jej konečně donutil, odstoupiti svůj hrad a Volyni převoru maltézskému Joštu z Rožmberka. Nad tím rozhorlil se Přibík tak, že všechny své spojence počal pobuřovati proti králi, a že stal se hlavním původcem katolického panského spolku, uzavřeného na Zelené Hoře. Však nedočkal se výsledku svých snah, nýbrž zemřel již v lednu r. 1645 v Klenovém a pochován jest v klášteře klatovském před hlavním oltářem po boku syna svého Jana.

Správa statků Přibíkových přešla po jeho smrti na Leonarda z Guttenšteina. Tento bojoval od r. 1466—1472 statečně proti králi Jiřímu, a když svěřenec jeho Jan z Klenového zletilým se stal, odevzdal mu hrad Klenové se všemi příslušnými statky. Tento Jan postoupil r. 1490, panství své koupí pánu Ždénku Lvu z Rožmitála a Blatné, kterýž jak známo, zastával později důstojnost nynějšího purkrabího v Praze, do velikých dluhů upadl a hrad Klenové i s příslušenstvím nezletilému synu svému Adamu Lvu z Rožmitála a Blatné zanechal. Poručníci tohoto viděli se nuceni k uhrazení velikých dluhů prodati Klenové prvnímu věřiteli, purkrabímu na Karlovu Týně a nejvyššímu zemskému komořímu Adamovi I. ze Šternberka za 3223 kop gr. pr., kterýž pak dne 21. března r. 1547 v držení Klenového byl uveden.

Panství Klenové skládalo se tenkrát z následujících částí: Hrad Klenové s dvorem, městys Klenové se 14 obydlými a 7 pustými domy, mlýn pod hradem Klenové, vesnice: Javor, Loučany, Hynkovice, Horní Želivo, Datlov, Lhota, Bezděkov, Koryta pustá tvrz a vesnice Týnec s farou a kostelem Matky Boží, pustá tvrz Bezděkov s pustým dvorem *), lesy Paseka (nad Klenovým), Hájek (za Javorem), Holenka, v Skále, Hájek pod Loučany a Kozlov.

*) Rytířská tvrz Bezděkov stála nepochybně na místě nynějšího zámku v Bezděkově. Zda se, že byla vždy spojena s Klenovým a že za zmíněného vrchu obležení r. 1450 byla obořena. Když statek Bezděkov oddělen byl od Klenového, založili držitelé Bezděkova ku konci 16. stol. nynější zámek. Ostatně nedosáhl Bezděkov nikdy historického významu a měl v 17. a 18. století po delší čas v Klenových stejné držitele.

Adam I. ze Šternberku prodával však z nových statků svých kus po kus. Dne 31. října r. 1533 prodal tvrz i Bezděkov s lesem „Panská Hora“ s horou Řínek a s kostelem sv. Martina na Hůrce klatovskému měšťanu Viktorinu Pekovi za 3250 gr. Dne 8. listopadu téhož roku postoupil podíly své na Datlově a Horním Želivu rytíři Tristramu Předenic z Předenic na Dešeních za 69 kop gr. pr. Posléze prodal o dva dny později statek Klenové i se vším ostatním příslušenstvím rytíři Jiřímu Harantovi z Polžic za 3425 kop gr. pr. Jiří Harant z Polžic dal si zříditi Klenové vkusně k svému pohodlí a pojal pak za manželku Marii Janovskou z Janovic, z níž narodili se mu synové: Jindřich, Krištof, Adam a Jan Jiří, a dcery: Eva, Žofie, Magdalena a Judita.

Po jeho smrti rozdělili se dne 21. prosince 1585 pozůstatí jeho synové o statky otcovské tou měrou, že dva prostřední, Krištof a Adam, dvěma ostatním Jindřichu a Janu Jiřímu vyplátili v hotovosti 10.000 kop mš., začez stali se samodržitelé hradu a statku Klenového. Užívali statku tohoto společně po více let, až konečně Krištof Harant z Polžic podíl svůj prodal rytíři Příbíkovi staršímu z Klenového a z Janovic, po němž zdědil jej opět syn jeho, Příbík mladší z Klenového a z Janovic. Tento prodal opět tuto svou část bratru svému Vilému ml. z Klenového a z Janovic, místopisari zemskému v Čechách za 5000 kop mš. *), načež ji tento postoupil koupí Vilémovi staršímu říšskému hraběti z Klenového a z Janovic r. 1631. Hrabě z Klenového byl tenkrát císařským radou a vlastníkem statků Roupova, Žinkov, Přestavku, Nového Hradu a Merklína, a postoupil Klenové dne 24. září roku 1640 českému nejvyššímu kanceléři a rytíři ze St. Jago de Compostella, Jiřímu Adamu Bořitovi, říšskému hraběti z Martinicův, za 9000 kop mš.

Mezi tím co jedna polovice hradu Klenového neustále měnila své držitele, zůstala druhá nepřetržené v rukou Adama Haranta z Polžic, kterýž zanechal ji pak neztenčenou synu Jiřímu Janovi ml. z Polžic. Tento stržán byl po bitvě na bílé hoře

*) Tento Vilém žil později (ještě r. 1655) v Klatovech co císařský rada a soudce zemský se synem Rudolhem.

za zúčastnění se boje proti Ferdinandovi od tohoto tím, že musil od něho Klenové přijmouti v léna, kdežto prvé bylo jeho vlastnictvím. Zatím vymohl si Jiří Adam Bořita hrabě z Martinicův slib, že kdyby Jiří Jan z Polzie, držitel léna, měl zemřít bezdětek, Klenové by netoliko jemu připadlo, nýbrž i ze závazku lénního bylo propuštěno a do zemských desk zanešeno. Když pak Jan z Polzie vskutku zemřel bezdětek, dostal Ferdinand III. slibu svému a Jiří Adam Bořita, hrabě z Martiniců, stal se nyní samodržitelem hradu Klenové, který dne 25. října r. 1676 mimo to také vymazán byl z desk lénních.

Tento hrabě Martinic odkázal v poslední vůli své ze dne 28. března r. 1650 alodiální statky Hořovice, Komárov, Podluh, Opálku, Klenové a Bezděkov své manželce Johaně, rozené markýze Gonzaga. kněžně z Castiglioniů, k doživotnímu užívání s tím doložením, že po její smrti spojené statky Klenové, Opálka a Bezděkov připadnouti mají bratru jeho Maxmil. Valent. Bořitovi, říšskému hraběti z Martinicův, v držení. Jelikož ale ovdovělá kněžna později v Itálii se usadivši nemohla spravovati těchto svých statků, postoupila je dne 29. listopadu r. 1652 svým svatům hraběti Bernardovi Hynkovi a Maxmilianu Valentinovi z Martinicův za sumu 110.000 zl. rýnských, načež po několika letech ve Vláších zemřela.

Maxmil. Valent. Bořita z Martinicův prodal 1. ún. r. 1656 hrady Opálku, Klenové a Bezděkov : příslušenstvím paní Maxmilianě, ovdovělé hraběnce z Valdštýnů, rozené hraběnce ze Salmu a v Neuburku na Innu za 85 zl. rýnských. Tato zanechala Opálku z Klenovým a Bezděkovem své neteři Marii Alžbětě Bernardině hraběnce ze Salmův, kteráž dne 20. února 1669 postoupila je zase dceři své Isabelle Emilii, provdané Švihovské z Risenberka na Nažovech, za náhradu 36.650 zl. rýn. Tato prodala již po čtyrech nedělích všechny 4 hrady c. k. komořnímu appellacímu radovi Hynku Karlovi říšskému hraběti ze Šternberků, pánu na Horažďovicích, Sedlecku, Zalužanech, Pačivu a Horosedle za 82.000 zl. rýnských.

Také Karel hrabě ze Šternberků nezůstal dlouho v držení

nově koupených statků. Již r. 1673 prodal je říšskému hraběti, Pavlovi z Mořínu, pánu na Vrchlabí a j. za 79000 zl. r. Po tomto zdědil je starší syn jeho František Niklas, který též držel Čachrov, a 1. srpna r. 1690 statky Opálku a Klenové, vyjma Bezděkov, prodal mladšímu bratru svému Ferdinandu Matiašovi za 75.000 zl. r. Ten prodal Klenové s několika vesnicemi Juliovi Františku rytíři Šteinbachovi z Kranichsteinu, kterýž postoupil je opět Václavu Hildbrantovi, rytíři z Ottenhausen. Z rukou tohoto přešel hrad Klenové dne 18. července r. 1708 na Hynka rytíře Vidršperka z Vidršperků na Jiřičanech, kterýž aspoň po plných 11 let jej držel, až konečně dne 17. února roku 1721 prodal jej rytíři Karlu Richardovi Josefu Šmídlovi, pánu na Bystřici a Mileticích v Čechách a Panzdorfu v Rakousích za 40.200 zl. r. Když ale statky nového tohoto držitele hradu upadly v křidu, prodal zemský soud statky Bystřici, Petrovice, Miletice, Klenové, Běhařov, Loučím, Modlín, Opálku, Bezděkov, Kal, Poborovice a Žleb dne 9. února r. 1730 prvnímu věřiteli, Karlu Jachimovi hraběti z Bredové, za částku 1,120.000 zl. rýn., a Klenové spojeno jest s Opálkou, Bezděkovem, Bystřicí a Mileticí v jedno panství.

Nedostatkem oprav hynul hrad, tak že okolo polovice 18. století spatřujeme jej již co malebnou zříceninu. R. 1774 dostalo se Klenové v držení přistěhovalé anglické rodiny Smithův z Balroe, r. 1783 připadlo opět koupí c. k. rytmistru Janu Karlu Hennigarovi, svobodnému pánu z Eberku, za 38.000 zl. a 100 dukátů klíéného, kterýž pak prodal je r. 1792 plzeňskému měšťanu Vojtěchu Pokornému za 41.000 zl. Tento ale hospodařil způsobem přímo barbarským na památném hradu, prodávaje poddaným i kameny ze zříceniny co stavivo; rovněž ne mnohem lépe počínal si nástupce jeho Wolfgang Hübel.

Když dne 13. listopadu r. 1819 přešlo Klenové na Justa Fedrigoniho, rytíře z Eichenstadtu, byl již hrad tak zohaven, že častý navštěvovatel jeho, hrabě Eduard ze Stadionu-Tannhausenů, uzavřel stůj co stůj jej koupiti a zachrániti od úplného zničení. Skutečně koupil Klenové dne 7. srpna r. 1832 za 52.000 zl. k. m. a 500 zl. klíéného, a za veliký náklad 20.000 zl. k. m. uvedl jej

v nynější pěkný stav. Rodinnými poměry jsa donucen postoupil spanilomyslný hrabě Klenové r. 1836 svému bratru Františku ze Stadionů-Tannhausenů, kterýž pak prodal je dne 29. srpna r. 1838 za 58.950 zl. k. m. panu Václavu Veitovi, jenž rovněž nemalé vedl péče o zachování památného hradu. S toho přešel statek Klenovský do vlastnictví rytíře Trotty, rodilého Průšana, jenž změnil Klenovou r. 1862 za pražský dům a značný přídavek na p. Frant. Tippmanna, za jehož doby hleděno památného hradu, jak jej nyní shledáváme. Pan Tippmann změnil před dvěma lety Klenovou za Rohanský ostrov na jistou paní Schindlerovou, kteráž statek Klenovou prodala na jistého p. Männchen-a ze Sas, jenž jej změnil minulého roku na p. Heliadora F. Heidla z Prahy za mlýn Janovický a za značný přídavek.

Skála u Přestic *).

Až do r. 1846 nevědělo se, kde stával hrad Skála, v památkách dějepisných častěji jmenovaný. Sám Palacký praví v německém vydání dějin království českého: „Až posud nemohlo se vyšetřiti, kde by tento ondy tak důležitý hrad v prácheňském kraji byl stával, snad musí se hledati na blízku vesnice Skály mezi Strakonici a Bavořem.“ Teprve jmenovaného roku objevil Fr. Al. Heber, že hrad „Skála“ jest hrad v Černém lese u Přestic, ježž lid od dávných dob nazýval „Černým zámkem“, na čemž Heber nemálo si zakládá. (Viz jeho dílo: „Die Burgen Böhmens“ díl IV). Hebrovo mínění stvrzuje novější udání Palackého (Dějin IV. 1. str. 55) a Tomka (Děje Prahy str. 123), pak smlouva prodeje Příchovic z r. 1716 a nejdůkladněji rodopis pánů Štíhovských z Risenberka, takže totožnost hradu Skály s „Černým zámkem“ lidu nade vsi pochybnost jest zjištěna.

Že by hrad Skála původně býval hradem lupním, jakož domnívá se p. Říčák ve svém článku „Hrad Skála“, připojeném k „Dějepis města Přestic a jeho okolí“, nelze tvrditi, jakož rovněž jen domněnkou jest, že by hrad Skála a okolí byly dějištěm hrdinské básně „Záboje a Slávoje“ rukopisu královského **).

*) V celku dle důkladného článku „Hrad Skála, zřícenina v Černém lese nad Radkovicí“, připojeném k „Dějepis města Přestic a jeho okolí“, od E. V. Říčáka.

**) Viz úvahu o spisu paně Říčákové v „Památkách archeologických“ roku 1865 st. 78.

Počáteční slova básně: „Z črna lesa vystupuje skála — na skálu vystúpi silný Záboj“ ovšem nasvědčovala by této domněnce,***) a též poloha místa jí neodporuje, však předce z pouhé básně nelze ničeho dovozovati. Tolik ale dle stavby celého hradu, jak dalece z chatrných zbytků souditi lze, jisto jest, že původ Skály sáhá do velmi dávných dob, ac ne snad právě do 8. neb 9. století, jak jmenovaný pan spisovatel se domnívá.

V dějinách objevuje se hrad Skála co tvrz veledůležitá r. 1178, když totiž německý císař Fridrich Barbarossa do země české s vojsky německými vtrhl, Soběslav II. pokoušev se bez prospěchu, aby mu zabránil překročení hranic zemských, musil se zavířiti na hradě Skále v kraji klatovském, co zatím Fridrich přímo táhl ku Praze. Soběslav sebrav na rychlo několik zástupů branných, s nimiž postavil se proti Bedřichovi, ale poražen byv po druhé a v útěk obrácen, za příčinou veliké přemoci u nepřátel a zrady u mnoha svých manév. musil utéci se na hrad svůj Skálu tehdejší nedobytný, v Přestici u vsi Radkovic. (Palacký děj. I. 2. str. 79).

Hrad Skála někdy s Přestici spojen býval. Když poslední dědičný župan přestický Svatobor r. 1235 bez dědičů zemřel, připadl s Přestici hrad Skála opět koruně. Újezd Přestický darován jest Anče, sestře krále Václava I. a abatysi u sv. Frantiska, kteráž jej klášteru kladrubskému prodala, a na hradě Skále, s nímž mnohé statky spojeny zůstaly, ustanoven jest královský purkrabí Jaroslav ze Skály, kterýž stav se r. 1240 nejvyšším královským komořím, postoupil Skálu bratru svému Havlovi z Jabloně.

Samostatní páni na Skále bývali z knížecího rodu buď již původně neb aspoň již za Boleslava I. Balbin vypravuje, že rodina pánů Švihovských pochází z královského rodu Přemyslovců, že prvotní jejich hrad, od něhož příjmení své vzali, byl hrad Skála.

Páni Švihovští pocházeli ze staroslavného královského, v celém bývalém klatovském a z části plzeňském kraji rozvětveného rodu Drslavců, z něhož nyníjší Černínové pocházejí. Již ku konci

***) Ostatně jest neurčité přídavné „čern“ v rukopise spíše jen epitheton ornans, a není jim zde tedy vyznačen les zvláštní, jaký by vyznačovalo přídavné „černý“ v obecném výhledu.

13. st. panoval na Skále Děpold z Risenberka a ze Skály. R. 1337 byl Hynek ze Skály přísedícím většího zemského soudu v Praze. po něm pak syn jeho Vilém ze Skály.

Za Břeňka Švihovského, kterýž byl nejznamenitějším mužem rodu svého, spojen byl Švihov se Skálou v jedno panství. Když mezi králem Václavem IV. a mnohými pány českými a moravskými krvavé roztržky vypukly, byl Břeněk mezi hlavními odpůrci královými. Proto přitáhl král od Horažďovic s velikým dělem, jehož, jak Palacký píše, poprvé zde užito, k Skále, aby Břeňka potrestal. Nemoha však dobýti hradu, uzavřel král dne 15. června 1399 příměří, načež o pokoj vyjednáváno. Mezi tímto vyjednáváním smířil se Břeněk s králem úplně a dosazen byl na to opět do předešlých svých úřadů, ba brzo i za nejvyššího hofmistra povýšen. Později přilnul Břeněk vřele k straně husitské a padl co šedivý rek v bitvě u Sudoměře dne 25. března r. 1420.

Čtyři synové Břeňkovi Půta, Jan, Racek a Vilém zastávali jako otec vyšší úřady královské. Nejstarší Půta z Risenberka a ze Skály, jsa již od r. 1386 přísedícím nejvyššího zemského soudu v Praze, převzal hrad Skálu od otce svého r. 1399. R. 1409 pozdvihl se s bratry Janem a Rackem ve spojení s pány ze Švamberka proti králi Václavovi, r. 1414 však smířil se s ním a od té doby v dějinách více se neobjevuje. R. 1420 připadlo náčelnictví rodu Švihovských Janovi, kterýž obyčejně se nazýval Jan ze Skály na Švihově a Rábí, a zanechal pak hrady Skálu, Švihov a Rábí svým synům Janovi a Vilémovi Švihovským z Risenberka, kteříž, jako druhdy otec, věrně přidrželi se strany katolické v bouřích husitských.

Hradby Švihov a Rábí byly od Husitů obořeny a spáleny, a zradou přišli Švihovští o hrad Skálu, kterýž stal se od té doby sídlem loupežného jakéhos rytíře, nepochybně Bohuslava z Vlčího. Loupežnictví toho rytíře ze Skály musilo býti přehrozné, poněvadž celé Čechy strachem a hrůzou prý naplňovalo. Proto dostal Hynek Krušina ze Švamberku, hejtman kraje plzeňského, královský rozkaz, aby obehnal hrad Skálu, dobýval ho vší mocí, pána do vězení uvrhl, ceď jeho zvěšel a hrad vypálil. Dne 8. dubna r. 1441 v

sobotu před květnou nedělí neočekávaně přitřhl k hradu a po zuřivém, zoufalém odporu se ho zmocnil. Rozkaz králův na to věrně vyplněn, hrad vypálen a bourán, tak že vše bylo rozbořeno, co zbořiti se dalo. Co zřícenina připadl pak hrad Skála opět původním svým majetníkům, pánům Švihovským z Risenberka, a připojen k panství švihovskému, při němž zůstal až do polovice 16. století. Jméno ze Skály páni Švihovští i na dále podrželi.

R. 1554 odstoupil Václáv Švihovský z Risenberka panství švihovské se všemi jeho částkami panu Haraltovi Kavkovi Říčanskému z Říčan, který pak statek Skálu od ostatního panství oddělil a Šebestianu Říčanskému z Říčan na Přestavcích a Popovicích za 2300 kop gr. pr. prodal. Od tohoto držitele přešel statek Skála v ceně 4400 kop gr. pr. na rytíře Jana Chlumčanského z Přestavk a Chlumčan, pána na Újezdě Purkhartově, kterýžto jej synu svému Jindřichovi postoupil.

R. 1606 prodala Kateřina Říčanská a Alžběta Břeská Bedřichovi z Risenberka a ze Švihova, pánu na Příchovicích, dědictví své sporné po Jindřichovi Chlumčanském z Přestavk: „Zámek pustý Skálu, dvůr podplužní ve vsi Radkovicích pod týmž zámkem se všemi staveními“ za 13300 k. m. Od těchto časův proměněno jméno statku Skály v „statek Radkovice,“ a tak na konci 17. století prodán statek Radkovice baronu Henigarovi ze Seeberka, pánu na Horšovcích, načež s Horšici v jeden statek splynul a r. 1716 s Příchovici spojen jest.

Od této doby dočista zmizelo jméno Skála, a přišlo v takové zapoménutí, že lid okolní ničeho o něm neví, skrovné zbytky hradu nazýváje „Černým zámkem.“

P r á c h e ň.

Hrad Prácheň, jehož skrovné zříceniny posud spatřují se na vrchu stejného jména u Horažďovic, náleží k nejstarším hradům v Čechách: jeho okolí bylo již v pobanských dobách sídlem Chrudosovým, připomínaným v Libušině soudu. Dle pověsti založen prý byl již od vévody Bořivoje I. v desátém století, který prý vystavěl též kostel sv. Klimenta na jihozápadním svahu téhož vrchu ležící, co devátý křesťanský chrám ve své zemi. Dle authentických dat stál již hrad Prácheň za časů Břetislava I., za něhož r. 1045 jmenuje se co hlavní místo župy prácheňské (provincia prachensis), kteráž rozkládala se od hranic bavorských po obou stranách Otavy až za nynější Strakonice mezi župami Volyňskou, Bozenskou a Klatovskou. Byl tedy hrad Prácheň hradem župním, kterážto okolnost sama již dosvědčuje, že založen byl velmi záhy. Co županové jmenují se na Práchni r. 1184 Vítek z Prčie, praotec Rožmberkův a Jindřichohradeckých, r. 1220 Diviš z Divišova, praotec Šternberkův, a r. 1264 „Burghardus Camerarius, vel Castellanus Prachinensis.“

Za dlouhého mezivládí po smrti Otakara II. přišel hrad Prácheň téměř k úplnému úpadku. Proto daroval král Jan r. 1315 vrch Prácheň s dědinou Pořicími a některými požitky ve vsích Domerazech a Práchni pánu Bavorovi III. ze Strakonice na Bavorové, jehož předkové měli od dávna již v držení také blízké Ho-

raždovice, s povolením, by na Práchni znovu (de novo) hrad založil. Zdali Bavor tohoto dovolení užil či-li neužil, není známo; neboť o hradu Práchni neděje se později po celá dvě století žádná zmínka. Toliko to víme, že páni ze Strakonice drželi hrad Prácheň ještě r. 1380, kdež Bavor ze Strakonice zde farář dosazoval.

Teprve po dvou stech letech, když Páta Švihovský z Risenberka stal se vlastníkem Práchně co nástupce Jana ze Švamberka, někdy držitele města Horažďovic a snad též hradu Práchně, dal sešlý hrad r. 1500 z části opět opravit, tak že dle okolností opět v něm bydleti se mohlo. Téhož syn Jindřich Švihovský z Risenberka dal r. 1515 (tu středu po sv. Bonifáci) své manželce Woršile kněžně z Münsterberku na hradu Práchni, panském dvoře téhož jména, městě Horažďovicích atd. pojistiti věno 2500 kop gr. pr. v deskách zemských. Okolnost tato dokazuje, že ještě r. 1515 hrad Prácheň stál: od této doby klesal ale vždy více, tak že brzy na to všude uvádí se jen co pustý zámek, zejména r. 1558; okolo r. 1590 ale toliko poplužní dvůr Prácheň se připomíná.

U lidí hrad sám zůstal vešel v zapomenutí, jméno však „kraje prácheňského“ posud v něm se udržuje.

7.

B l a t n á.

Dějiny hradu Blatné zahaleny jsou v hustou tmou, kterouž hlavně z té příčiny nesnadno as bude objasniti, poněvadž bylo v Čechách více tvrzí rytířských stejného neb aspoň podobného jména.

Poprvé objevuje se Blatná v dějepisú r. 1251. Mezi svědky jedné listiny z jmenovaného roku, v které Přemysl Otakar II. co markhrabě moravský Bavorovi I. ze Strakoníc některá darování potvrzuje, jmenuje se také jakýsi „Predoha cum fratribus de Blatná“ (Predoha s bratry z Blatné). Tito pánové z Blatné byli ze slavného rodu pánův ze Strakoníc s jednoduchým šípem v erbu. Mladší syn Bavora II. ze Strakoníc, Vilém, psal se r. 1315. z Blatné. R. 1363. objevuje se Bušek z Blatné co patron kostela v Bezděkově u Blatné, r. 1374. Vilém z Blatné a r. 1403. Břetislav ze Strakoníc sídlící na Blatné (residens in Blatua.)

Několik let později dostala se Blatná v držení jiného prastarého rodu českého pánův z Rožmitálu z domu Buzova. Jan z Rožmitálu byl první z tohoto rodu, kterýž seděl na Blatné. On ustanovil dne 30. května r. 1412. dva kaplany při farním kostele v Blatné a jeho jméno stálo r. 1415. mezi prvními, kteří pro upálení Husa pozdvihli hlasů svých proti koncilu. Vnučkem tohoto Jana byl Lev z Rožmitálu, který u mnohých knížecích dvorů evropských došel cti a slávy, a vnučkou jeho Johana z Rožmitálu, která po boku Jiřího z Poděbrad nastoupila český trůn královský.

Lev z Rožmitálu konal od r. 1465 — 1467 u stkvělém průvodu cesty po Evropě, by králi Jiřímu u dvorů evropských získal přátel a spojenců. Navštívil dvory markhraběte Albrechta Achilla z Brandenburku, kurfirsta a arcibiskupa Ruperta v Kolíně, Filipa Dobrého v Burgundě v Brusselu, Eduarda IV. v Londýně, Ludvíka XI. v Paříži, Jindřicha IV. kastilského v Olmedo, Alfonse V. v Portugálsku, císaře Friedricha III. v Hradci Štyrském, císařovny Eleonory ve Vídeňském Novém Městě a mnohých jiných. Všude přijat byl Lev s průvodem svým počestně a stkvěle, všude ale vystupoval také s velikou okázalostí a nádherou. Při návratu svém do Prahy přijat byl Lev s velikou slávou co vítěz, a od té doby žil často u dvora v Praze. Zemřel dne 27. října r. 1480. co nejvyšší zemský hofmistr a pochován byl v chrámu sv. Víta na hradě pražském.

Jeho oblíbenost a nádhery milovnost přešla na jeho syna Zdenka Iva z Rožmitálu. Tento pokračoval v přestavování hradu Blatné i kostela, kterýmž byl již otec počal, s velikým nákladem, a ozdobil oba výtečnými pracemi domácího řezbářství a malířství, z nichž až posud některé skrovné zbytky se udržely. Zdenko požíval veliké důvěry a přízně Vladislava II., kterýž jmenoval jej r. 1503. nejvyšším sudím zemským, a r. 1507. nejvyšším purkrabím. Zdenko Lev postavil se v čelo vládychtivé šlechty naproti sedlákům a měšťanům, z čehož nejedny krvavé šrůtky vznikly. Za krále Ludvíka klesala oblíbenost jeho zprvu, když ale spřátelil se s vládnoucí zpátečnickou stranou v městech pražských, dosáhl r. 1525. opět hodnosti nejvyššího purkrabí, kterouž byl dvě leta před tím postoupiti musil Janovi z Wartenberku. Za Ferdinanda I. musil ale hodnost tuto r. 1528. opět složiti. Na to odebral se do Blatné, kdež ale nemoha odvyknouti nádhře, v jakéž byl žil u dvora, prodával jeden statek po druhém, takže děti jeho po jeho smrti (zemřel dne 14. července r. 1535) i Blatnou musili prodati a vystěhovati se do Moravy, kdež biskup Olomoucký Jan Dubravius stal se vřelým jejich ochránítelem.

Adam ze Šternberka na Zelené Hoře, Konopišti, Bechyni a Nepomuku převzal hrad a panství Blatnou z kridy rodu z Rožmi-

tálu. R. 1558. (dvě leta před smrtí) postoupil obě manželce syna svého Zdenka, paní Kateřině ze Šternberka, rozené Řepické ze Sudoměře, za 11.000 kop gr. č. Za panování této vykonaná byla v Blatné r. 1571. krvavá poprava na úkladných vražích rytíře Ludvíka ze Lkouš, kterýž sídlil na dvoře šlechtického v Šamonicích u Blatné, a obou synů jeho Adama a Zdenka.*)

Zdenko ze Šternberka zemřel r. 1576. a panství Blatná bylo brzy po jeho smrti prodáno Lobkovicům, a od Oldřicha Felixa Popela z Lobkovic polskému magnatu Václavovi hraběti z Rozdražovy. Týž pojal za manželku Hedviku, dceru Kristofa z Lobkovic, a tato porodila mu pět dítek. Již Šternberkové hleděli v Blatné chrániti katolicismus dle možnosti, hrabata z Rozdražovy ale, rod to přísně katolický, hájili ho s obnaivenou horlivostí: tak činil již otec jmenovaného už Václava z Rozdražovy, Jan z Rozdražovy, ještě více ale synové jeho Václav a Kristof Jeroným. Tento poslední vstoupil pod jmenem P. Františka do řádu kapucinského a po bitvě na bílé hoře cestoval co kazatel po Čechách, obraceje obyvatelstvo ku katolicismu. Bratr jeho Václav musil na počátku nepokojů v Čechách přehnouti do Slezska.

Nekatoličtí stavové brzy obrátili se proti Blatné. Obyvatelé mestečka Blatné, většinou katolíci, směle postavili se jim na odpor, by chránili vlastnictví svých pánů, a nejednou podařilo se jim, odraziti menší oddíly stavovského vojska, které dorážely na Blatnou. Smilejšímu však útoku nebyli s to odolati. Stavovský vojevůdce hrabě Mansfeld byl dvakráte na hradě Blatné, v jehož vězeních bylo tenkrát více vězňů strany císařské.

Po bitvě na bílé hoře navrátíl se Václav hrabě z Rozdražovy do Blatné, v jejíž pokojném držení zůstal až do svého úmrtí r. 1625. Dal církevní budovy svého panství ozdobiti ve vkusu své doby, u svých poddaných ale, jimž byl přísným, bezohledným pánem,

*) Mikuláš Dvorský, farář v Čížové, popsal co čestný svědek tuto popravu i předcházející vraždu obšírně ve zvláštní české monografii, kterouž Palacký v časopise českého musea r. 1832 znovu dal ofisknouti.

nezůstavil dobré památky. Syn jeho František Ignác, který po něm zdědil Blatnou, zemřel dne 20. května r. 1691. co poslední hrabě z Rozdražovy.

Po vyměnění hraběcího rodu z Rozdražovy dostal se zámek Blatná dědictvím rodině Kolovratů Krakovských, kteří je po několika letech prodali uherskému hraběti Josefu Sereny-mu z Kis-Serenu. Při tomto rodu zůstala Blatná až do r. 1791. Serenyové zanechali v Blatné dobrou pověst co mírní pánové a lid vypravuje si podnes mnohé rodinné tradice o tomto uherském rodu hraběcím, jmenovitě o hraběti Josefovi a jeho tajuplném skončení. Lid tvrdí, že hrabě Josef Sereny tajně byl šat, a hlava jeho že leží v jedné rakvi v rodinné hrobce Sereny-ův v Blatné.

Hrabata Josef Vincenc, Amand, Jan Nepomucký a Ludvík Sereny z Kis-Serenu prodali Blatnou dne 7. listopadu r. 1798 c. k. komořímu Václavu Hildtprandtovi svobodnému pánu z Ottenhausenu. Svobodní páni Hildtprandtové předsevzali před několika desetiletími na Blatné rozmanité opravy, kterýmiž nabyl zámek sice moderní elegance, pozbyl ale nemálo starožitnosti a uměleckého významu; teprve nynější pán na Blatné, duchaplný a vlastenecký svobodný pan Robert Hildtprandt z Ottenhausenu, podnikl opětne opravy s bedlivým ohledem na zachování všeho, co posud na zámku jest starožitného a památného, tak že zámek aspoň částečně starobylý ráz zachová.

Š v i h o v.

Dle nápisu na sloupech kůru v kapli sv. Marka, kteráž na hradě Švihovu podnes se zachovala, byl by hrad Švihov vystaven teprvé r. 1480. od Půty z Risenberka a Skály, pána na Švihově a Rábí. Však nic méně jest hrad Švihov staršího původu, než řečený letočet udává, neboť r. 1194. jmenuje se již v památkách jakýsi Držkraj ze Švihova, a v jedné listině kláštera Chotěšovského z r. 1253. opět jiný Držkraj ze Švihova tak že nemíníme se asi pravdy, když budeme původ hradu Švihova klásti as do 12. století.

Na Švihově seděli původně pánové rodu Drslaviců, jakož jmenovaní již Držkrajové ze Švihova byli také Drslavici. R. 1355. připomíná se na Švihově Děpold Švihovský z Risenberka, kterýž s mnohými jinými pány českými přítomen byl 5. dubna téhož r. při korunování Karla IV. na římské císařství v Římě; r. 1359. Viliém ze Švihova, r. 1362. Břeněk ze Švihova, kterýž mimo to podepsán jest na listině z r. 1364. o smlouvě dědičné mezi rodem Habsburským a císařem Karlem IV. a r. 1392. Břeněk ze Skály, seděním na Švihově, který přijal s potomky svými příjmi Švihovských z Risenberka a ze Skály, a padl v bitvě u Sudoměře r. 1420. *).

R. 1425. přitáhli Táboři, nemohše dobýti hradů Žebráku a Točnicku, a spálivše města Žebrák a Hořovice jakož i mnoho vsí v okolí hradů Krašova a Libšteina nade Mží v kraji plzeňském, s hlavním vojskem svým, sesíleným ještě branným lidem z měst

*) Viz hrad „Skála u Přeštic“

Hradce Králové, Žatce, Klatov, Písku, Sušice a Domažlic, v počtu asi 1000 jezdců a 8000 pěších, před hrad Švihov pana Viléma Švihovského z Risenberka a ze Skály, a dobyli ho, obořivše jeho hradby, smlouvou po dvou nedělích. Proslavený Půta Švihovský z Risenberka dal ale hrad okolo r. 1480. opět opravit tak důkladně, že se považoval tenkrát Švihov vzdor svému položení v rovině za jeden z nejpevnějších hradů v zemi. Hradby jeho byly prý (vypravuje Schaller ve své „Topographie des Königreiches Böhmen“) tak vysoké, že bylo viděti jen cimbuří věží, a tak široké, že dva vozy po nich vedle sebe pohodlně jeti mohly. Týž rok 1480. také považovati dlužno za rok založení zmíněné již kaple hradní sv. Marka od téhož Půty Švihovského z Risenberka.

Švihovští zůstali v držení Švihova až do r. 1548., (dle jiných až do r. 1554.), v kterémžto roce Jan Půta a Jindřich Švihovští z Risenberka prodali zámek Švihov s příslušenstvím Heraltovi Kavkovi z Řičan, po jehož smrti se dostal při dělení r. 1564. synovi téhož jména, kterýž jej opět postoupil Adamovi z Klenového a na Přestavlcích.

Jako však Řičanští nezůstali také Klenovští dlouho v držení Švihova. Týž Adam z Klenového a na Přestavlcích prodal jej r. 1598. Humprechtu Černínovi z Chudenic za 7.800 kop mís., od něhož opět obdržel jej mladší jeho syn Jindřich r. 1601., a když téhož potomci vymřeli, připadl hrad Švihov držitelům Chudenic, potomkům Jindřichova bratra Adama, čímž dostal se Nedrahovické linii rodu Černínův *), v jehož držení posud se nalézá.

V třicetileté válce obsadilo vojsko Mannsfeldovo hrad Švihov, načež císař Ferdinand III. dal hradby jeho strhnouti, aby nemohl Švédům sloužiti za ochranu; od té pak doby jest hrad Švihov zříceninou, ač jednou z lépe zachovaných.

*) V 16. století rozdělili se Černínové v linie Nedrahovických, Tašnovických, Březinů a j.; nynější Černínové pocházejí z bývalé linie Nedrahovických. tak nazvaných dle rytířské své tvrze, nyní vesnice Nedrahovic v okresu Sedlčanském kraje Táborského.

H e r š t ý n. *)

Hrad Herštýn nepochybně má stejný věk s Risenberkem, ac nejmenuje se v dějinách tak záhy jako Risenberk. Stavba jeho pochází z 13. století, a dle toho nemíníme se as pravdy, řekneme-li, že založen byl za krále Václava I. (vládl 1230—53), jelikož právě tenkrát nastal v Čechách neblahý obyčej, dávatí nově založeným hradům jména německá

Pánové z Herštýna, vlastně Herštýnští z Herštýna, kteří dle Paprockého udání stejný erb měli s pány z Jindřichova Hradce, drželi hrad tento již za času, kdy starý rod Přemyslovců Václavem III. (r. 1306) vyhasl. Vilém z Herštýna, horlivý přívrženec Jana Lucemburského, požíval takové vážnosti v zemi, že r. 1312. v známé při pražských Pušoviců s pány z Potštýnu s jinými ještě pány zemskými zvolen byl za rozsudího. Několik let později (r. 1317.) přestoupil však i se synem svým Prkošem z Herštýna na stranu nespokojených stavů českých, s nimiž až k míru domažlickému statečně bojoval. Druhý syn jeho, Sezima z Herštýnu, byl r. 1321. přisedícím většího zemského soudu, a držel hrad

*) Abychom předešli všemu nedorozumění, podotýkáme, že tento Herštýn jest t. z. Herštýn nový, (původně Herrnstein), jehož mohutné zříceniny sev. od Nové Kdýně na Zámecké Hoře se rozkládají; o druhém Herštýnu, t. z. Herštýnu Starém, (původně Hirsšteín), na lesnatém kopci již. od Pivoňky (Stockan), též v býv. Klatovsku, promluvíme později.

Herštýn až do r. 1350, kdež postoupil jej svému příbuznému Ježkovi z Velhartic.

Ježek z Velhartic přijal příjmí Herštýnský, byl r. 1365. přísedícím většího zemského soudu, a zanechal Herštýn synu svému Janu Herštýnskému z Velhartic, kterýž jsa jedním z nejhlavnějších odpůrců krále Václava IV., spojil se s markrabětem Joštem moravským a stále byl připraven k odboji proti straně královské.

Od roku 1393. až 1413. byl přísedícím zemského soudu, měl za manželku Vražku z Janovic, kteráž r. 1410. vymohla si své dědičné právo na vsi Pakonice, a vložil r. 1407. do zemských desk upsání na Pātu, Vaňka a Purkharta z Vlkošova, poněvadž těchto návodem Jan z Vetly po úmrtí otce svého do území herštýnského nepřátelsky vpadl a tam škodu 400 hřiven učinil. V při, která z toho povstala, přirčeny byly žalobníkovi r. 1413. statky, obžalovaných (tvrz Vlkošov s vesnicemi Vlkošovem, Čestínem, Zbraslavicemi, Bučí a Zručí), kteréž Jan s malým přetržením měl tak dlouho v držení, až r. 1419. byly 1200 hřiven stříbra opět částečně vykoupeny.

Dle obyčeje tehdejší doby byl Jan Herštýnský z Velhartic též horlivým dobrodincem sousedních kostelů: tak založil ve farním kostele v Klatovech oltáře sv. kříže, sv. Matěje a sv. Blažeje, dne 1. března r. 1412. daroval 5 kop roční činže klášteru nepomuckému, a dal ji pojistiti na své vesnici Vlkánově, a mimo to založil r. 1411. kapli v Zavlekově. Hrad Herštýn zanechal synu svému Janu Herštýnskému z Velhartic, kterýž za manželku pojal Žofii z Opočna a dne 3. června r. 1437. své právo dědičné na tvrz Vlkošov bratřím Příbramovi a Rackovi z Račinu za 300 kop gr. pr. postoupil. Naproti tomu koupil od Alžběty Zavlekovské (vdově po Buškovi ze Zavlekova) statek Zavlekov, a odkázal jej pak synům Arnoštovi, Vilémovi a Půtovi, mezi nimiž povstala později pře o právo vlastnické, která teprvé v pátek po sv. Benediktu r. 1465. u dvorního soudu králem Jiřím byla ukončena a Zavlekov bratřím co společné jinění přirčen.

Hrad Herštýn přešel po otcově smrti dědictvím na syny Arnošta a Viléma Herštýnské z Velhartic. Vilém pojal Anežku

z Dubé za manželku, kteráž prodala podíly své na vsích Chankovicích, Trpěšovicích a Meziklasech panu Jindřichu z Řičan a z Ledče (18. května r. 1453) za 143 kop gr. pr., naproti tomu ale dne 5. listopadu r. 1454. od rytíře Běhunka z Proseče co zástavu v držení vzala tvrz jeho Proseč s vesnicí Roudnou a ostatním příslušenstvím za 100 kop. — Arnošt Herštýnský stal se pověstným zvláště četnými přemi, jež se sousedy svými vedl. R. 1454. vyhrál v jedné při proti panu Janu z Kolovratův na Bezdruzicích; dne 31. října r. 1455. prodal své dědičné právo na vesnici Buč pánu Janovi a Niklasovi z Guttenšteinu, čímž přišel do pře se svým bratrem, jemuz polovice dědictví náležela. Ještě r. 1465. měl tuhý spor s Jiřím Řičanským na Pušperku pro les Kourím, blíže pustého hradu Ruchomperka, a zapletl do něho také držitele Ousilova, Nechvala z Risenberka.

Syn jeho Jan Herštýnský z Velhartic stal ze r. 1470. dědičným pánem Herštýnu, brzy na to ale z neznámých nám již příčin dostal se v krvavý spor s vévodou Albrechtem bavorským, po více let trvající a vedený s střídavým štěstím. V těchto bojích zachovávali sousední Klatované přísnou neutralitu, a ještě dne 15. července r. 1481. oznámili v listu bavorskému splnomocněnci ve Brodě, Janu ml. z Veselého, že zůstanou věrni předsevzetí svému, nižádné z obou stran nepodporovati. Na to vypukl spor s novou zúřivostí, a následek toho byl, že Bavoři vpadli do země, vše strašně spustošili, a Herštýnu po krutém obléhání dobyvše, jej zapálili a rozbořili. Při tom padl jim také Jan Herštýnský se všemi svými do rukou, a odveden byl do Bavor do zajetí. Od té pak doby jest Herštýn zříceninou.

Po tomto pádu přešel hrad a celý statek Herštýn na pana Půtu Švihovského z Risenberka na Rábí, kterýž zanechal jej pak při své smrti dne 21. července r. 1504. synu svému Břetislavovi, a ten pak prodal dne 17. prosince r. 1538. pustý zámek Herštýn s panským dvorem stejného jména a vesnicemi Oubočí, Němčicemi Oprechticemi, Šepadly, Uněticemi, Bozkovem, s pustými vesnicemi Vlkanovem a Košenicemi, mlýnem u Ouboče a veškerým příslušenstvím měšťanům královského města Domažlic za 2350 kop gr. pr.

V držení Domažlických zůstaly však statky tyto jen devět let; neboť když na počátku války šmalkaldské (r. 1546) odepřeli Domažličtí Ferdinandovi I. pomoc vojenskou, musili dne 1. srpna r. 1547. za trest veškeré statky své Ferdinandovi postoupiti, načež on dne 23. září r. 1549. prodal pustý hrad Herštýn s tvrzí a panským dvorem Ouňovicemi, dále pak vesnice Ouňovice, Ouboč, Šepadly, Němčice atd. i s příslušenstvím rytíři Šebestianovi Markvartovi z Hrádku, purkrabímu na Karlově Týně za 900 kop gr. pr.

O pozdějších držitelích hradu Herštýna budeme mluvit při tvrzi rytířské Ouňovicích; prozatím podotýkáme jen, že po mnohých změnách přešel na hrabata Černíny z Chudenic a spojen byl s fideikomisním panstvím Chudenickým, jehož část podnes tvoří.

Z a v l e k o v.

Kdy by hrad Zavlekov, (nikoli Zamlekov, jak nyní se mluví), byl založen, nelze nám udati s jistotou. Nicméně můžeme se domnívati, že stalo se to za krále Jana Lucemburského, neboť za jeho nástupce a syna Karla IV. jmenuje se na listině, kterouž Jan z Velhartic r. 1371. založil kostel sv. Máří Majdaleny u Velhartic, co svědek také „Dluhomil de Savlekov“, první nám tedy známý praotec rodu rytířů ze Zavlekova. Po něm následoval v držení rodinné tyrze „Bussek z Zamlekoma“, kterýž zemřel okolo r. 1420., načež vdova jeho Alžběta statek Zavlekov („Zamlekom“) prodala panu Janu Herštýnskému z Velhartic. *) Tento odkázal jej synům svým Arnoštovi, Vilémovi a Pětovi Herštýnským, mezi nimiž povstal známý již z předešlého pojednání o Herštýnu spor, který teprve v pátek po sv. Benediktu r. 1465. byl ukončen v ten smysl, že Zavlekov přičten jest jim co jmění společné.

Na to dostal se Zavlekov Arnoštovu synu, Janu Herštýnskému z Velhartic, kterýž prodal ho okolo r. 1480. panu Pětovi Švihovskému z Risenberka a na Rábí. Tento postoupil r. 1504. veškeré své statky synu svému Břetislavovi Švihovskému, kterýž zastavil pak Zavlekov rytíři Příbíkovi z Chlumu za 700 kop gr. pr. na tři po sobě jdoucí léta. Příbík odevzdal pak brzy držení této zástavy matce své Kateřině z Michnic na Nalžovech, kteráž zanechala pak poslední vůli ze středy po sv. Františku r. 1539. Zavlekov Příbíkovi z Chlumu opět na tak dlouho, až by jej Bře-

*) Pánové z Velhartic, zdá se, že již dříve měli některé části Zavlekova v držení, jelikož, jak u předešlého hradu Herštýnu jsme se zmínili, Jan z Velhartic, otec Jana svrchu jmenovaného, r. 1411. v Zavlekově dal kapli vystavěti.

tislav Švihovský vyplatil. Břetislav vykoupil Zavlekov skutečně ještě téhož roku a prodal jej pak, totiž pustý hrad Zavlekov (s pustým Zámkem v Zavlekově) i s patronátem v Zavlekově a vesnicemi Zavlekovem a Vidhoští, Janu Dlouhoveskému z Dlouhé Vsi za 800 kop 25 gr. pr.

Dle této prodejní listiny byl tedy hrad Zavlekov již r. 1359. zříceninou. Nebyl pak také již více vystaven, naopak byla z kamenův jeho vystavena v panském dvoře nová tvrz, kteráž pozdějším držitelům sloužila za obydlí.

Jan st. Dlouhoveský z Dlouhé Vsi odkázal Zavlekov synovi svému, Janu ml. Dlouhoveskému, kterýž pojal Dorotu z Nošova za manželku, r. 1578. byl přísedícím většího zemského soudu, a před smrtí svou Zavlekov jedinému synu svému, Jiřímu Dlouhoveskému z Dlouhé Vsi, zůstavil. Jiří Dlouhoveský zúčastnil se povstání z r. 1618, a po bitvě na Bílé Hoře byl mu za trest statek Zavlekov skonfiskován a vléno koruny české proměněn, kteréž pak dne 22. června r. 1626. jemu samému uděleno bylo. Při nastoupení vlády císaře Ferdinanda III. r. 1637. bylo toto darování r. 1637. obnoveno. Brzy na to svolil na Jiřího žádost císař resoluční ze dne 6. října r. 1640., by statek Zavlekov za výpíatu 1000 zl. z lenního svazku byl propuštěn, což vešlo v skutek dne 22. květ. r. 1646.

Zavlekov nezůstal dlouho v držení Dlouhoveských; neboť již vnuk Jiřího, Jiří Niklas Dlouhoveský z Dlouhé Vsi, prodal dne 3. prosince r. 1669. statek „tvrz Zamlekovo“ s vesnicemi Zavlekovem a Vlčňovem a t. d. „tak jak sau toho przedessliż drżitelove Pan Otecz, Pan Died, Pan Pradied a Pan Prapradied Pana Prodawajiczýho pokojnie beze vsselijake Turbati v drżenija Uzivani byli“ rytíři Dionysovi Leonovi Žakovci ze Žakovy na Polině za 19.000 zl. rýnských a 50 zl. rýnských klíčného. Tento prodal jej pak opět dne 8. července r. 1689. paní Ludmile Doudlebské z Doudlobů, rozené Kalenické z Kalenic, která týmž způsobem postoupila jej pak dne 10. května r. 1707. rytíři Adamovi Humprechtovi Fortunatovi Kocovi z Dobře na Obicích a Tažovicích za 31.000 zl. rýnských.

Nový tento držitel Zavlekov prodal jej ale již po čtrnácti dnech (dne 24. května r. 1707.) se ztrátou třech tisíc zlatých rýnských Jindřichu Winklerovi z Heimfeldu na Radnicích a Březině, kterýž postoupil jej před smrtí manželce své Ludmile Konstancii, rozené hraběnce z Bubny a z Litic. Tato prodala Zavlekov dne 13. listopadu r. 1715. rytíři Václavu Maxmilianovi Vidršperkovi z Vidršperkův a manželce jeho Barboře za 27.300 zl. r., z kterýchž pak přešel půl leta později (dne 11. května r. 1716.) na paní Annu Františku Barboru z Lanavy za 27.000 zl. r.

Paní z Lanavy pojala později za manžela rytíře Ferdinanda Bohuslava Serinse, pána na Svojsicích, jemuž v poslední vůli ze dne 2. října r. 1733. Zavlekov dědičně odkázala. Serins prodal toto dědictví dne 15. července r. 1738. Eusebiovi Radeckému, svobodnému pánu z Radce na Tvořovicích, Třebnici, Hůrce a Záběhlicích za 43.000 zl. r., a 14. dní později postoupil mu také druhý svůj statek Svojsice i s příslušenstvím za 31.000 zl. r.

Oba statky měl Radecký jen šestnáct měsíců v držení. Postoupil je totiž prodejem ze dne 12. listopadu 1739. držiteli sousedních statků Nalžov a Tedražic, říšskému hraběti z Pöttingův, c. k. radovi, komeřimu a dědičnému purkrahí v Lienzu v Tyrolsku za 54.000 zl. r. dědičně, načež tento spojil Zavlekov a Nalžovy v jedno panství, jež prodal pak r. 1769. c. k. plukovníku 2. pluku dragounův, Františku Xaverovi hraběti Taaffemu, jehož potomci až do dnes Zavlekov a Nalžovy v držení mají.

11.

K a š p e r k *).

K obraně země české proti častým vpádům Bavorův nařídil císař Karel IV. r. 1356. staviteli Vítovi Hedbávnému, vystavěti hrad nedaleko Reichensteinu (pozdějších Kašperských Hor), a přikázal zároveň Prachatickým, Sušickým a i jiným obyvatelům země české, aby staviteli tomuto v jeho díle byli nápomocni. R. 1361. byl hrad tento nákladně vystaven, a obdržel dle jména vznešeného svého zakladatele jméno Karlsberg, což později v ústech českých v Kašperk se proměnilo, a rovněž tak v listinách se užívalo. Po vystavění Kašperku obdržela celá krajina, v které města Horní a Dolní Reichenstein a vesnice k tomu hradu patřící ležely, jméno Kašperské Hory, hrad pak tento byl později pod jménem panství Karlsberg do desk zemských vložen. Které vesnice však a doly hned tehdaž ke Kašperku patřily, nedá se ovšem určitě říci. Horní město Reichenstein zůstalo sice výsadami obdařené, muselo však ku hradu kašperskému rečně dvě kopy šestnáct grošů a tři čtvrtě halíře šosovného**) odváděti.

Asi okolo r. 1365. postoupil císař Karel IV. Kašperk doživotně svému příteli Janu, přijímám Očko z Vlašimi, arcibiskupovi praž-

*) V celku dle výtečné monografie: „Hrad Kašperk, historicko-topografický nástin“ od dr. J. A. Gabriela, v Praze r. 1857.

**) Šosovné od slova šos, z něm. Schutz, peníze, jež poddaní vrchnostem svým za jejich ochranu odváděli.

skému, v jehož držení až do jeho smrti zůstal. R. 1366. dal císař Karel „svobodu k hradu Kašperku, aby silnice svobodně šly z Pasova do Čech, a to do roka trvalo, a což by koli vezl, aby od toho cla nebylo bráno, kromě litého zlata a stříbra.“ (Palacký v Archivu Česk. II. str. 444).

Po smrti Karla IV. († r. 1378) ale ještě za živobyčí arcibiskupa Jana Očka, totiž r. 1379. vypůjčil se král Václav IV. od Jana landkrabího z Leuchtenberka 9775 zlatých uherských a českých, z nichž jemu platil úrok 977 zl. a v tom jemu zapsal mezi jiným Kašperk in eventum; když pak arcibiskup Jan Očko z Vlasimi dne 14. ledna 1380. zemřel, připadl Kašperk, jakožto původně královský hrad, ku komoře království českého, však hned následujícího r. (1381) postoupil král Václav IV. tento hrad věřiteli svému Janu landkrabí z Leuchtenberka doživotně jakožto podpůrství v užívání. Tento landkrabě sídle několik let na Kašperku, dal hrad všemožně ozdobiti, a vykonával soudní moc skrze ustanoveného popravce neb purkrabího rovněž na Kašperku sídlícího.

R. 1402. zastavil Jan landkrabě z Leuchtenberku hrad Kašperk Habartovi z Hartenberku, což král Václav IV., sám od téhož Habarta peníze se vypůjčiv, majestátem potvrdil, a od tohoto pak r. byl Habart z Hartenberku v zástavním držení Kašperku.

R. 1411. přešel Kašperk podpůrstvím od Habarta z Hartenberku s povolením krále Václava IV. na královského minemistra, Petra Zmrzlíka ze Svojsína a na Orlíku, jemuž pak král Václav 200 kop gr. na opravení hradu toho povolil.

Petr Zmrzlík ze Svojsína zanechal po sobě dva syny, Petra a Jana. Petr mladší ze Svojsína pak nastoupil co dědic otce svého mezi jiným hrad Kašperk, a přidržel se rovněž jako otec jeho strany táboorské. Za něho r. 1434. oblehli Norimberští Kašperk a zbořili malý hrad Oedschlössl*). On zůstal v držení Kašperku až do r. 1454, v kterémžto roce s povolením krále Ladislava ho po-

*) Zříceniny tohoto hradku strní podnes na pískré skále na jedné, a sice prostřední kupě Hory Ždanovské (Zosumi) nad Kasperskými Horami se vypínající.

stoupil se vším právem Zdeňkovi ze Šternberka, jehož nástupcem byl pak Zdislav ze Šternberka.

R. 1487. postoupil Zdislav ze Šternberka Kašperk Bohuslavovi ze Švamberka, po němž pak syn jeho Jindřich ze Švamberka v držení Kašperka nastoupil. Jelikož té doby hrad již byl velmi sešlý, povolil král Vladislav II. r. 1493. na opravu jeho 100 gr., aby docela nezpustnul.

Na počátku 16. st. držel Kašperk Půta Švihovský z Risenberka, po jehož smrti († 21. července 1504.) hrad ten ku komoře královské připadl, při níž pak skoro až do r. 1530. zůstal. R. 1538. pronajal Ferdinand I. svému radovi, zemskému vicekancléři a tehdejšímu královskému purkrabímu na Kašperce, Jiřímu z Lokšan, ten hrad na deset let; však již r. 1543. nalézal se hrad v zástavě Břetislava Švihovského z Risenberka, a po několika letech připadl opět ku komoře královské. R. 1533. dal ho Ferdinand I. Ludvíkovi Tovarovi z Enckenfeldu za sedm tisíc tolarů do zástavy, po jehož smrti připadl pak Kašperk opět a sice konečně naposledy ku komoře královské.

R. 1584. povýšil císař Rudolf II. Reichenstein na město, a prodal Reichensteinským od hradu Kašperského za 4450 kop gr. vesnice: Plavčín (Plobenice); Jidre (Jetenice) s mlýnem, Nicov, Milov, Červenou Ves (Rothsaifen), Lidlovské dvory, skelní hutě ve Svojsíně a Voglsangu, Zimruk Menší s mlýnem a Větší, Plzeň (Pilsenhof), Opelice, Touškov (Dušovice), dva dvory u Sv. Mikuláše, Žlybek (Rindlau) a Nové Dvory (Neuhof.) A v témž roce prodal královskému městu Sušici za 6700 kop gr. též od hradu Kašperku vesnice: Dobřín, Chmelnou, Kadešice, Podmokly, Humpolec a Platory. Hrad Kašperk zůstal ale pořád ještě královský i po smrti císaře Rudolfa II.

R. 1614. pronajal, a r. 1617. konečně prodal císař Matiaš Reichensteinským také i hrad Kašperk s čtvero pustými dvory a vesnicí Kavrлік (Geyerle) za 4200 kop gr. mš., a od té doby zůstal tento hrad v držení jich až podnes, od té doby také nazývá se město Reichenstein po česku „Kašperské Hory,“ poněvadž k němu celé bývalé panství kašperské, které Kašperské Hory slulo, náleželo.

Kašperští dali hrad jen něco málo opravit, a v třicetileté válce skrývali se v něm; však Švédové nikdy až ku Kašperku nedorazili. Po ukončení války třicetileté nevyloženo již ničeho více na opravu Kašperka, nýbrž naopak vše, co potřebovati se dalo, vyhlámeno a odvezeno, tak že hrad brzy na to úplně zpustl.

K a š o v i c e.

Mezi vesnicemi Hrádkem a Mokrosuky u Sušice spatřují se na nevelkém návrší skrovnué zbytky rytířské tvrze Kašovic. Sloh zbytků těchto svědčí o veliké starobylosti, než kdy tvrz Kašovice byla založena, a jaké byly první její osudy, na prosto nám povědět nelze. Mezi lidem jsou posud pověsti, že prý Kaše (Kazi), dcera Krokova, Libušina sestra, tvrz Kašovice založila, a že zbořena byla od Žizky, což ovšem jen co pověsti zde uvádíme.

Sporé, historicky stvrzené zprávy, jež o této tvrzi máme, jsou následující:

R. 1234. nacházíme jakéhosi Zdeslava jakožto pána tvrze Kašovické. Kdo po tomto Zdeslavu byl držitelem této tvrze, opět nelze udati.

Na počátku 15. st. patřila tvrz Kašovice Oldřichovi z Rožmberka, kterýž ji r. 1428. ještě s jinými místy prodal Menhartovi z Hradce, tehdejšímu držiteli hradu Velhartického, a tím způsobem byly Kašovice k tomuto hradu přivtěleny.

Jak dlouho tvrz tato zůstala při hradu Velhartickém a kdy a jakým způsobem byla zbořena, nemůžeme uvést, tolik ale jest jisto, že již r. 1542. dílem byla zbořena, že toho času byla přivtělena k zemskému statku Hrádku, a že patřila Janu Rendlovi z Oušavy na Nemělkově, kterýž prodal ji téhož r. i s Hrádkem a se vším příslušenstvím Václavu Vintří z Vlkoníc a na Kolinci za 758 $\frac{1}{2}$ kop gr. pr.

Od tétož přešly Kašovice v den sv. Klimenta r. 1565. na bratry Vojtěcha a Jana Račiny z Račina a na Čejkovech.

R. 1578. byli Jindřich ze Seeberka. r. 1587. Adam a Křištof Račínové z Račina. r. 1671. Arnošt Račín z Račina, r. 1686. Jan Heřman Černín, svobodný pán z Chudenic, r. 1693. Sigmund Maxmilian hrabě Hřan z Harrasova, r. 1703. Humprecht Koc z Dobře, r. 1707 Humprecht Sigmund hrabě Althan, r. 1721. Marie Julie hraběnka Truchsessová z Zeilu, r. 1731. Jan a r. 1759. Bedřich hrabě Desfours, r. 1825. Frant. hraběnka Desfoursová, držitelé tvrze kašovické, a konečně od r. 1827. byl držitelem zemského statku Hrádeckého a zároveň této tvrze Karel Theodor svobodný pán Stormfeld z Oppenweileru. R. pak 1867. přešel Hrádek na dítky barona Henneberga, vnuky to posledního držitele.

Zajímavou pověst „O princezně se zlatou hvězdou,“ již Heber ve svém spisu „Die Burgen Böhmens“ (o němž opět a opět v těchto člancích se zmiňujeme) k pojednání o tvrzi kašovické přidal, neuvádíme zde proto, že ji slovitná naše spisovatelka Božena Němcová ve svých národních báchorkách a pověstech ovšem s jinými jmeny a do jiné krajiny přeloženou ještě mnohem zajímavěji vypravuje.

P ř i m d a.

Přimda (Pfrimberg*), Pfraumberg, Frauenberg) povstala v XI. st., když Čechové za příkladem Němcův hrady na příkrých horách stavěti počali,**) a již r. 1126. za panování Soběslava spolu se Zhořelcem a Tachovem opravována, a svěřena pak kastelánům, kteří náleživali od počátku mezi nejpřednější úředníky zemské. Vladislav II. dal strýce svého Soběslava r. 1148. na Přimdě uvězniti, však tomuto poštěstilo se r. 1150. pomocí jeho přívržencův, kteří kastelána Bernarta zavraždili, uprchnouti. Než r. 1161. opět jat byl od Vladislava, a zase na Přimdu pod dohlídku kastelána Kunráta Sturma dán, a teprve r. 1173. z vězení svého osvobozen.

Z pozdějších let známi jsou co kasteláni na Přimdě Neostup (1233—39), a Ratmir ze Skřivína, předek pánův ze Švamberka (1250—63). V těch časech za příčinou vzpoury českých pánův král Václav I. s trůnu svržen, a syn jeho Otakar naň povýšen; Václav I. brzy však zvítězil, odbojně pány potrestal, a kralevice jím na Přimdě nějaký čas uvězniti dal. Potom spravovali Přimdu 1267—1269. Vilém, 1272. Bohuslav z Boru, 1286. Beneda z Třebíle, 1289—1291. Dětrich Špaček z Kostelce.

Brzo potom Přimda a Domažlice vešly v zástavu mocného tehdá Viléma Zajíce z Valdeka, po jehož smrti r. 1319. Přimda opět na korunu spadla. Karel IV. ji zastavil s Žebrákem r. 1353. kurfirstovi saskému, později pak přešla na Oldřicha z Hasenburku,

*) Od tohoto jména německého dlužno rozeznávati hrad Frimburk v okrese sušickém, o němž později.

**) Romantickou pověst o jeho založení vypravuje Dalimil ve své kronice kap. 39.

který se r. 1396. zavázal, Přimdu koruně vrátiti, ale ještě r. 1402. ji držel. Král Václav ji zastavil opět r. 1403. Boršovi z Risenberka a bratru jeho Boršovi ml. (řeč. Tista), který r. 1416. odtud vpády činil, bojuje se stranou krále Václava: proto r. 1418. čeled králova ku Přimdě vojensky se obrátila, čímž donucen Tista k vyjednávání; na to pak Mikuláš z Lobkovic Přimdu od Boršův vykoupil a koruně královské odevzdal, obdržev za to zápis na Hlubokou. Král Sigmund r. 1421. Přimdu v sumě 2000 kop zapsal Jindřichovi řeč. Žito z Jivjan, který zde zároveň úřad purkrabí královského zastával. Tento neunaveně bojoval se stranou husitskou, v boji tom dosti udatně si počínaje. Po něm pak následoval okolo r. 1431. Lvík z Jivjan, kterému král držení Přimdy potvrdil.

Nedlouho potom přešel hrad tento na Jana ze Švamberka, který zde již r. 1456. seděl, a jehož rod Přimdy delší čas požíval. Nástupce jeho Zdeněk držel r. 1474. Rokycany a seděl ještě r. 1510. na Přimdě. Jan ze Švamberka, snad syn Zdeňkův, zemřel r. 1527., zanechav syna Mikulaše na Přimdě; tento již 1529. zemřel, a vdova po něm Anna Kfeliřova ze Zakšova měla poručnictví nad jeho syny Adamem, Jindřichem, Zdeňkem a Jáchimem. Starší oni dva bratři měli r. 1555. tuhou rozepři s poddanými svými před komorním soudem, jsouce z útisku obžalováni; později Adam sám Přimdu ujal (ostatní bratři drželi jiné statky), zastával důležité úřady a zemřel r. 1590. nezanechav mužských dědicův.

Král Rudolf II. od dědicův jeho, též z rodiny Švamberkův, panství Přimdské s hradem již pustým vyplatil, a na sněmě r. 1593. obdržel povolení, „poněvadž od panství královských daleko a k tomu v místě hornatém a neužitečném leží“, je dědičně odprodati. I jal se jednotlivé lesy a části prodávati, mezi jiným r. 1601. i městečko Přimdu prodal Ondřejovi z Lidlova. V první polovici XVII. st. byl v držení Přimdy (a panství Dvorů) svobodný pán Jan Filip Husman a od r. 1790. rod Kolovratů Novohradských, po jejichž vymření r. 1802. spojená tato panství přešla na Kolovraty Libšteinské.

14.

B a i e r e c k.

❶ Baierecku čili Pajreku, jak lid náš jej nazývati uvykl, máme jen velmi sporých zpráv.

O založení jeho jdou dvě pověsti. Jedna vypravuje, že založil ho jakýsi rytíř z Bavor, jenž, nevinně byv oloupen o statky své, utekl se sem před pronásledovateli svými. Okolní obyvatelé nazývali prý ho „Baier an der Ecke“ (Bavor na rohu) a odtud povstal prý také název hradu jeho Baiereck. Druhá pověst opět dří, že hrad založili Bavoři a užívali ho po léta co pohraniční pevnosti proti Čechům; odtud ovšem dalo by se pojmenování jeho také vyložiti.

Než ať tomu jest jakkoli, s určitostí víme o osudech Baierecku jen tolik, že náležel v XVI. st. Jindřichu Peyereckovi z Janovic a v třicetileté válce od Švédů až sem vnikších byl vypálen a zbořen. Co zřícenina připojen byl Baiereck k panství Bistřickému, kteréž v XVII. a XVIII. st. v držení měli rytíři Kocové z Dobrše, později ale knížata z Palm-Gundelfingen-ův, a prodán pak byl i se stejnojmenným dvorem na úpatí vrchu hradního ležícím r. 1796. od knížete Karla Josefa z Palm-Gundelfingen-ův tehdejšímu řediteli panství Bistřického Antonínovi Feldmannovi. Od tohoto koupil celý ten majetek Jan Rauscher, mlynář v Nýřsku, kterýž opět postoupil ho bratrovi svému Antonínu, sládku v Dešenících.

Jozef Kordík, kterýž zříceniny hradu i s panským dvorem r. 1819. od pensionovaného c. k. setníka Jozefa Jäckla koupil, dal

pusté posud okolí zřícenin vzdělati, při kteréž příležitosti nalezlo se tam mnoho železných nástrojů, jako: šipek, ostruh, podkov, třmenů a pod. Později nalezena byla také ona chodba, která dle pověsti vedla prý pod zemí z hradu do lesa jižněji ležícího, kdež prý také posud ústí její se spatřuje. Při jiné příležitosti přišli při kopání na ložisko vápna, pod nímž množství hnátův, z nichž některé byly velikosti téměř obrovské, bylo nahromaděno. Jak tyto hnáty sem přišly, jest hádankou. Buď jsou to pozůstatky oněch Němců, kteří dne 2. července r. 1467. od krále Jiřího z Poděbrad u Nýrska úplně byli potřeni, neb byl Baiereck hnúzdem loupežnickým, které zavlékalo sem své oběti.

Nemůžeme opominouti, zmíniti se tuto o jedné události z nejnovějších dob, jež stala se na Baierecku.

Od nepamětných dob jde mezi lidem o Baierecku pověst, že skryty jsou v něm ohromné poklady v železné truhle, již prý sám satan v podobě černého psa střeží. Aby přesvědčila se o tom, neb spíše aby zmocnila se pokladu toho, vydala se r. 1805. společnost ze 14 odvážlivcův sestávající jednoho večera na Baiereck, odhodlána jsouc o půl noci počítí zaklínání, aby jím satana odehnala. Však dříve ještě než počali, napadl je všechny takový strach, že všickni v největším chvatu utekli. Vůdce jejich, držitel zřícenin, Antonín Rauscher, prý z leknutí za několik dní na to zemřel, a když věc se prozradila, byli ostatní účastníci noční té výpravy vzati do vyšetřování a soudu odevzdáni; o následcích tohoto vyšetřování neslyšelo se pak dále ničeho, než že účastníci strávití musili rok v klatovské trestnici, kdež mohli pohodlně rozvažovati pošetilé své dobývání pokladu.

P u š p e r k.

První známý držitel hradu Pušperka, původně Pusberka, kterýžto název patrně odvozovati třeba od něm. Fuchsberg, jež nyní však v němčině zní Buschberg, byl od r. 1239 — 1269. Jaroš z Poděhus, jenž měl od r. 1266. příjmi „de Fuschberg“; potomci jeho vyskytují se ve zdejší krajině déle. Hrad sám mezi tím přešel do jiných rukou, a král Václav IV. daroval r. 1390. zboží po Janovi, Židu Pražském, naň spadlé, hrad Pušperk, vsi Poleň, Čákanice, Koměšín, Babice, Bezpravovice, Lučice, Vitov, Sedov, Úněvice a Bělišov — Reuvaldovi a Bohunkovi z Ústupenic. Prvnější z nich po smrti bratra svého měl zůstaviti Pušperk dětem svým Anežce a Rynše, nad kterými pak ujec jich a bratr Reuvaldův, Svojshe z Ústupenic, poručenství měl; když ale tento táhl do Uher, svěřil Pušperk Hynkovi z Ústupenic, nějakému strýci svému. Děti ony brzo zemřely a v Pušperk uvázala se Reuvaldova schovanka, Ofka, která jej zapsala r. 1447. Dětrichovi z Čiremperka. V těch časech r. 1457. hrad Pušperk byl co úmrťi po Reuvaldovi prohlášen a dán Janovi z Hasenburka, tento však úmluvou postoupil právo své r. 1462. Jiříkovi z Řičan, načež povstala pře mezi dědici Ofčinými a Jiříkem, ve kteréž obdržel tento za právo a uveden na Pušperk, tehda již pustý, r. 1465. Nedlouho po něm vládl zde Břeněk z Ronšperka a konal odtud loupeže, pročež Pušperk r. 1473. od Klatovských pobořen. Na počátku

XVI. st. náležel Pušperk panu z Risenberka a ze Švihova. Jindřich z Pušperku prodal „zámek pustý“ Pušperk se vším příslušenstvím Albrechtovi Nebilovskému z Drahohezí, načež tento sídlo své zarazil v městečku Poleni, hrad pustý ale docela osudu jeho ponechal. Později připadl hrad Pušperk i s příslušenstvím panství Chudenickému hrabat Černínův, v jichž držení posud trvá.

F r i m b u r k.

Jižně od Horázdovic spatřujeme u soujmenné vsi po dnes slabé stopy znamenitého někdy hradu Frimburka, původiště to rytířů z Frimburka.

Prvopočátečně byl Frimburk sídlem pánů Sezimů z Frimburka a náležel na počátku XV. st. panu Držkrajovi, jemuž také říkali Stoklasa z Hrádku, který r. 1437. zemřel. Na to přešel Frimburk na jeho strýce Václava Varlicha. Téhož nástupce Racek Varlich z Bubna chopil se r. 1460. ještě s jinými šlechtici zbraně proti králi Jiřímu Poděbradskému, následkem čehož jest Frimburk od syna krále Hynka staršího z Minsterberka v červenci r. 1467. dobyt a vypálen. Od té doby jest pak zřícenina z hradu, který opovázil se vzdorovati králi.

R. 1574. náležel Frimburk co zvláštní zemský statek Vilému Rožmberkovi, kterýž ho ještě téhož roku prodal Janovi Vojslavovi Branišovskému z Branišova. Tento zanechal čtyry syny: Vojslava, Jana, Zdislava a Mikuláše, z nichž nejstarší Vojslav převzal zemský statek Frimburský.

Leta 1616. přichází na Frimburce Marketa Vojslava Branišovská, rozená z Dobrše, na to panna Alena Kočínská z Dobrše, pak Dorota Branišovská z Konárova, vlastní matka někdy Jana mladšího Branišovského z Branišova. Po bitvě Bělohorské byl Frimburk Vojslavovi Branišovskému odňat a Alžbětě Kolovratové, rodem Lobkovicové, prodán, která ho r. 1645. s panstvím Žichovickým spojila, při kterémž od té doby trvá.

K r u m l o v.

Nejstarší držitelé Krumlova byli, jak písemné památky svědčí, z proslaveného panského rodu Vítkovicův, jehož předkové Ursini se nazývající, přitáhli prý dle pověsti spíše ještě než Čechové sami z Itálie do Čech, kdež v X. st. založili hrad Krumlov.

Pokud sáhají zprávy historické, víme s jistotou, že proslavení panští rodové z Rožmberka, z Jindřichova Hradce, z Oustí, a ze Stráže, kteříž v dějinách českých od XIII.—XVII. st. tak často se jmenují, jakož i záhy vyhaslé linie krumlovská, třeboňská, lomnická a jiné: — že všickni tito rodové pocházejí od jednoho společného praotce, který žil v polovici XII. st. a obyčejně Vítek (někdy také Comes Vitco neb Vitego de Puršic) se nazýval. R. 1169. byl nejvyšším číšníkem u dvora krále Vladislava I., r. 1184. purkrabím na Práchni. R. 1173. byl poslán s poselstvím k císaři Friedrichu I. (Rudovousovi), r. pak 1179 zajat v krvavé bitvě u Lodenic. Ještě r. 1192. podnikl pouť ku hrobu Kristovu, zemřel ale brzy, navrátil se do vlasti, r. 1194 nepochybně na Krumlově. zanechal čtyři neb pět synův, kteří, vyjímaje jediného Jindřicha, vesměs Vítkové sluli. Jelikož pak i v potomcích jejich jméno Vítek často se opakovalo, nenazýváno jich po dlouhou dobu v Čechách jinak než Vítkovici.

Od nejstaršího syna Vítkova, Vítka II., jenž jmenuje se v listinách od r. 1197.—1236., pochází linie pánův Krumlovských, která ale již na počátku XIV. st. vyhasla. Vítek II. zanechal

totiž dva syny: Záviše na Krumlově a Vítka na Načeradci. Onen byl r. 1236. královským podkomořím a zanechal Krumlov nejstaršímu synu svému Budivoji, jenž všeobecně pokládá se za zakladatele Budějovic. Nejstarší syn Budivoje byl onen proslavený Záviš z Falkensteina (1272—1290), druhý manžel královny české Kunigundy, o jehož velezajímavém životě nemohouce se na tomto místě šíře rozepsati, odkazujeme v té příčině na dějepis český. Mladší jeho bratři, Vítek na Hluboké a Vok, jakož i příbuzní jeho, (synové Vítka z Načeradce), Jindřich z Krumlova a Vok ze Strunkovic, zapleteni jsouce více neb méně v jeho pád, přišli o své statky. S synem Záviše z Falkensteina, Janem Závišem, vyhasla tato větev v mužských svých potomcích docela, a Krumlov dostal se v držení druhé, a sice následující linie Vítkovicův.

Vítka I. druhý syn psal se r. 1220. Vítek z Prčic, byl již ale před r. 1231. v držení nejjihnějších krajín Čech, tu, kde později hrad Rožmberk a Vyšší Brod byl založen. Růže pětistá, společný to erb celého rodu Vítkovicův, objevuje se po prvé v listině z r. 1220. od tohoto Vítka vystavené. Byl ženat s hraběnkou ze Švarcburku, kteráž porodila mu tři syny a dceru; z oněch nejstarší byl Vok, pak Smil, který r. 1257. bojoval v bitvě u Mühlendorfu, a nejmladší Vítek, přímím z Příbenic, který zemřel okolo r. 1262.

Vok I. z Rožmberka — proslulý zakladatel hradu Rožmberka — od r. 1254.—1262. nejvyšší zemský maršálek v Čechách, proslavil se i co státník i co vojevůdce, a založil klášter Vyšší Brod na hranicích Rakouska, později pak opatství Zlatou Korunu. Vok byl první panovník svého domu, a zemřel r. 1262. v Štýrském Hradci, zanechav nezletilé syny Jindřicha a Vítka. Vítek zemřel již r. 1277., načež Jindřich stal se náčelníkem svého domu.

Za nezletilosti obou bratří vedl jmenovaný již Budivoj z Krumlova a z Hluboké (1262—1265) vladařství domu Vítkovicův, v němž následoval po něm syn jeho Záviš z Falkensteinu. Když po tragické smrti jich bratřence Záviše z Falkensteina (u Hluboké 24. srpna r. 1290) jim a jeho bratřím statky byly

odňaty, dostal se Krumlov jich strýci Jindřichovi z Rožmberka, jenž sídlo své z hradu Rožmberka sem přenesl a vládl zde do své smrti 4. července r. 1310.

Syn jeho jediný, Petr z Rožmberka, oblíbil sobě život mnišský, do kláštera Vyšebrodského vstoupil, a zde toliko jako laik některý čas zůstával, až strýcové jeho, páni z Krumlova, Vok a Jindřich, o to se snažili, že svleknuv kápí vladařství domu svého se ujal a se oženil. Petr povýšil Krumlov za město, zdmi jej ohradiv. R. 1347. ustanovil mocnou otcovskou vladařku, manželku svou Kateřinu z Vartenberka, a navrátil se do kláštera, kde i na druhý rok zemřel. Od své matky převzal vládu na Krumlově Jošt z Rožmberka, a po jeho smrti r. 1369. nastoupil jeho bratr Oldřich z Rožmberka. Vládl do své smrti (r. 1390) a zůstavil jediného syna Jindřicha z Rožmberka.

Na den sv. Stanislava r. 1394. byl král Václav IV. na královském svém dvoře u Berouna zrádně jat od pánův českých, mezi nimiž pan Jindřich z Rožmberka byl nejpřednější. Nejprve vsadili ho do Bílé věže na hradě Pražském, avšak bojíce se, aby od svého bratra Jana knížete Zhořelského osvobozen nebyl, zavezli ho tajně až na Krumlov a odtud do Rakous. Ještě dosud ukazuje se na Krumlovském zámku podzemní vězení, v kterémž ho Jindřich z Rožmberka choval.

Byv vladařem na Krumlově od r. 1390. zemřel 28. července 1412.; jeho jediný syn a dědic Oldřich z Rožmberka byl teprv sedm let stár, proto jemu pan Jindřich na smrtelné posteli ustanovil poručníky pány Čenka z Veselé, jinak z Vartemberka, Jana z Jindřichova Hradce a Jindřicha z Kravařův. R. 1417. v oktáv božího těla p. Oldřich z Rožmberka a pan Čeněk v Krumlově kázali knězi Janovi, řečenému Biskupec, kaplanu svému, mluvit tak po kázání: „Páni příkazují, aby všickni kněží, což jich jest pod mocí páně, kteřížby nechtěli rozdávatí lidu obecnému těla božího a krve boží pod obojí způsobou, že jim toho páně milost přeje a to v určeném času; pakli by toho kteří nechtěli učiniti, že budou far zbaveni.“ Ale brzo p. Oldřich skrze legáty papežské od toho zase odveden, neboť on jako p. Čeněk ve věcech

svých vrtkavý byl. R. 1418. ujal se p. Oldřich vladařství, jež vedl až do r. 1451., kdežto je složil do rukou nejstaršího syna svého Jindřicha z Rožmberka. V pokoji a vzdálen veřejných běhů zemřel na Krumlově 28. dubna r. 1462.

Po krátké vládě pana Jindřicha z Rožmberka vládl Jindřichův mladší bratr Jan z Rožmberka, po jeho smrti pak (8. listopadu 1472.) nastoupil nejstarší jeho syn Jindřich z Rožmberka od r. 1472—1475. Zemřel 21. května r. 1489., na zdraví i na rozumu nedostatečný, učiniv ještě r. 1475. s bratrem a nástupcem svým Vokem z Rožmberka „zvláštní milost některým osobám, kteříž chtěli hory na jejich panství pavovati a rud dobývati“ Vok z Rožmberka zemřel r. 1505., postoupiv r. 1493. vladařství svému mladšímu bratru Petrovi z Rožmberka. Petr II. z Rožmberka, muž vysoce vzdělaný, dal zeď nebezpečnou a roztrženou na mnoha místech v zámku hořejším Krumlovském k městu nad řekou od rohu až k věži staré rozebrati, a jinou novou, pevnou z gruntu nahoru hnáti i druhou zeď naproti vystavěti a pokojů nadělati. Toho času (1518) hory Krumlovské bohatě šly, takže ze tří dolů za jeden kvartál udělávalo se stříbra do 432 hřiven; a zlata z téhož stříbra do desíti hřiven, jenž uherské zlato na grádu převyšovalo, se vyžadovalo. R. 1519. vzdal se pan Petr z Rožmberka vladařství a zemřel na Krumlově 9. října r. 1523.

Po Petrovi z Rožmberka následovali ve vladařství čtyři synové Voka z Rožmberka a sice nejprve Jindřich z Rožmberka, který vládl od r. 1519. až do své smrti 18. srpna 1526. Jan z Rožmberka, od r. 1526—1532. Za něho r. 1529. král dovolil pánům z Rožmberka, aby za 15 let bílé groše a peníze bílé mincovat mohli. Jošt z Rožmberka od r. 1532—1539. a Petr Kulhavý z Rožmberka od r. 1539—1545.

Dědicem pana Petra Kulhavého z Rožmberka byl Vilém z Rožmberka, syn někdy Jošta z Rožmberka. Za jeho nezletilosti byli v domě Rožmberském poručníci od pana Petra Kulhavého kšaftem nařízení: Albrecht z Guttenšteina, Jeroným Šlik z Holejče, hrabě z Pasouna a z Lokte, a Oldřich Holický ze Šternberka. R. 1551. ujal pan Vilém z Rožmberka vladařství, a tak postou-

pena pánu mladému tato panství: Krumlovské, Třeboňské, Novohradské, Rožmberské, Helfenburské, Chúsnické, Milčínské, město Prachalice s vesnicemi, item Vintřberské panství, Drslavice, Lhenice s vesnicemi a jiné. „Maje zvláštní libost v stavení, hrad Krumlov starý, nepořádný, úzký, tmavý a neveselý takměř ve všech místech rozšířil, přeformoval, v způsob veselý a prostranný vystavěti dal, tak že kromě věže staré podobenství starého nezůstalo.“ Zemřel 19. srpna r. 1592.

Bratr jeho a dědic Vok, poslední z pánův z Rožmberka, (zemřel r. 1601) postoupil smlouvou r. 1601. učiněnou panství Krumlovské císaři Rudolfovi II. Od r. 1605—1608. sídlil na zámku Krumlovském levoboček císaře Rudolfa, Don Julius d'Austria. Co rodinný majetek zůstal Krumlov při domu císařském až do r. 1622, kdežto jej 23. prosince císař Ferdinand II. svému nejvyššímu hofmistru a řediteli tajné rady Janovi Oldřichovi svobodnému pánu z Eggenberka daroval. Majestátem v Praze ze dne 15. dubna 1628 vydaným bylo panství Krumlovské za knížectví s titulem vévodským povýšeno.

Při rodině pánů z Eggenberka, mezi tím za knížata povýšených, zůstal Krumlov do r. 1719. Toho roku 29. dubna byl Adam František říšský kníže ze Švarcenberka v deskách zemských zapsán co pán vévodství Krumlovského a císař Karel VI. 28. září 1723. obnovil povýšení panství Krumlovského za knížectví s vévodským titulem, ustanoviv, aby on, kníže Adam Frant. ze Švarcenberka, jakožto dědic panství Krumlovského, i jeho mužští potomci, měli titul „vévoda na Krumlově“ se všemi přednostmi, kterýchž čeští vévodové před českými knížaty mají, a to vše dotud, dokud pány budou celého vévodství. Od té doby náleží vévodství Krumlovské prvorozenci knížecí rodiny Švarcenberské jakožto allodiale a fideicommisso inseparabile.

H e r š t ý n. *)

① původu a prvních dějinách Herštýna nelze nic říci s jistotou; neboť co Heber ve svém díle „die Burgen Böhmens“ sv. I. str. 204 nn. o tom vypravuje, jest pouhá pověst, již čerpal ze zcela nespolehlivých zpráv řeholníka „Bruny Kněze,“ který jsa členem řádu Augustínův v blízké Pivoňce (Stockau), r. 1753. prozkoumal archiv tohoto svého kláštera a z rozličných pravých i nepravých zpráv dějiny hradu Herštýnu sestavil. Také tvrzení starých kronikářův, že okolí tohoto hradu bylo dějištěm války vévody Břetislava I. s císařem Jindřichem III. r. 1039, vyvrací Palacký a klade dějiště toto spíše do okolí Nové Kdýně, kamž vojsku německému prosmykem u Nového trhu nejsnáze bylo se dostatí.

První historicky stvrzená zpráva o hradu Herštýnu jest, že r. 1331. koupil jej biskup Pražský Jan IV., kterýž právě byl se vrátil z Avignonu, od krále Jana a ustanovil tam za purkrabí Náchvala z Osvračína. Když r. 1421. Žižka s vojskem svým do Plzeňského kraje vtrhl, zanesli mniši z kláštera v Pivoňce všechny klenoty klášterní na Herštýn, obávající se přepadení a oloupení

---

*) Hrad Herštýn, o němž tuto pojednáno, jest t. z. Herštýn Starý u Pivoňky (Stockau) v bývalém Klatovsku.

od Husitův. To když uslyšeli Domažličtí, horliví přívrženci Husova učení, přitrhli dne 23. května r. 1421. před svitáním k Herštýnu, a po udatné obraně posádky konečně ho dobyvše jej vydrancovali a zapálili. Taktéž učinili pak s blízkým klášteřem, když byli mnichy napřed vyhnali.

Jak dlouho Herštýn byl v zříceninách, nelze říci, však nemuselo jto býti dlouho, jelikož již r. 1440. nalézáme rytíře z Elsenberkův co držitelé Herštýna sídlící na Herštýně. Ve válce s králem Jiřím dobyl Jan z Degenberku na Nusperku s vojskem bavorským hradu Herštýna (r. 1470). Po těchto letech nalézáme bratří Jana a Bernarta z Hirnhaimu nazvané z Elsenberka v držení hradu toho. Z neznámé již příčiny dostali se bratří tito do sporu se sousedním falckrabím Friedrichem, který r. 1497. je zrádně přepadl, hrad zlezl a všechny obyvatele až na jedno pachole (Petr z Elsenberku) zavraždil.

Také po tomto druhém spustošení nezůstal Herštýn dlouho v zříceninách, neboť již r. 1509. sledujeme, že Zdeněk Dobrohost z Ronšperku sídlil na Herštýně. Tohoto roku počal krvavý spor mezi městy a rytířstvem, v němž rytířstvo cti své tak zapomnělo, že konalo pravá loupežná tažení proti městům. Tak oddal se loupežnickému řemeslu zvláště také Zdeněk z Ronšperka. Zatec, Louny, Plzeň, Domažlice, Sušice, Stříbro, Klatovy — všechna tato města co den nebyla jista před loupežnými vpády rytířstva. Přišlo to tak daleko, že žádný obchodník neopovážil se již na trhy do sousedních měst, že žádný měšťan nesměl již ani vykročiti bezpečně za hradby městské; nicméně na sta osob padlo pod meči lupičův a ještě více jich musilo se vykoupiti velikými penězi.

Tu konečně přišli vyslanci krále Vladislava II., olomúcký biskup Stanislav Thurko a moravský zemský hejtman Jan Mezeřícký z Lomnice do Prahy (r. 1510.) a vypravili všeobecnou hotovost proti rušitelům pokoje. Stavovské vojsko spojené s žoldnéři městskými táhlo od jednoho hradu k druhému, dobývalo a bořilo je, a lupiče odpravovalo. Tak oblehli konečně také Herštýn. Statečně bránila se sice posádka Herštýna pod velitelem svým Jiřím

Kopidlanským, avšak konečně byl hrad od oblehatelů dobyt a zapálen a celou posádku lupičův pohřbil v svých ssutinách.

Od této doby zůstal Herštýn zříceninou, kteráž i s příslušícími okolními vesnicemi na rozličné držitele přecházela, až konečně spojena byla s Týnem Horšovým a nyní již od dvou set let knížatům Trautmannsdorfům náleží.

H e l f e n b u r k. *)

Helfenburk vystaven byl okolo r. 1360. od bratrů Jošta a Oldřicha z Rožmberkův a zůstal v držení rodu Rožmberského až do r. 1448, kdež jej Jan z Rožmberka Janovi z Lobkovic prodal, ale v brzce zase na sebe zpět potáhl a r. 1462. Mikulášovi Přeskovi z Čestic, purkrabí svému, postoupil; než již r. 1468. vyskytuje se opět Rožmberský purkrabí na Helfenburce. Od této doby nemáme po více než sto let nižádných zpráv o osudech Helfenburku, ač během této doby musil býti pobořen, neboť r. 1593. jmenuje se již co zámek pustý. Tohoto roku prodán byl totiž Helfenburk Prachatickým, o kterémžto prodeji vypravuje Fr. Sláma ve svém „Obrazu minulosti starožitného města Prachatic“ doslovně takto: „R. 1593. v úterý po sv. Petru, koupili Prachatičtí od Petra Voka z Rožmberka trhovně zprostředkováním Jachyma Metycha z Čechova na Vížni a Puchlstorfu, Jiřího Hochmuta z Harasova na Pečlinovci a Buli, panství helfenburské s dvěma městečkama, Bavořem totiž a Strunkovicemi, s právem podacím ke třem kostelům, s pustým zámkem Helfenburkem, s domem panským v Bavorově, s pivovárem, při němž do 180 strichů obilí

*) Jsou dva hrady tohoto jména v Čechách: jeden východně od Ouška v Litoměřicku, druhý západně od Bavorova v Písecku, jehož mohutné rozvaliny viděti lze na vrchu blíže Kojetína. My pojednáváme zde ovšem o tomto posledním.

s třemi mlýny a patnácti vesnicemi, se vším příslušenstvím, jako s lesy, robotami, chmelnicemi a t. p., přes to ještě kus lesa blíže města Prachatic, teprv 1598. jim odměřený u vsi Nebahova podle toku potůčku od Zdenic a od Prenara k Vitějicům tekoucího, vše za 20.000 kop grošů českých, na kteréž sobě Prachatičané 11.200 kop míš. za Petrem Vokem již stojících hned poraziti, druhých 28.800 kop míš. ale ve dvou lhůtách vypláceti měli, což skutečně se stalo, a že nijakým způsobem k doplácení potahování více býti nemohou, kvitancí Petrovou v pondělí po sv. Ludmle 1595. jim pojištěno; smlouva ta byla se zatím v desky zemské již ve čtvrtek po neděli Laetare s přivolením a potvrzením císaře Rudolfa II. do kvaternu papoušovského vtělila.“

Však nedlouho těšili se Prachatičtí z držení nově nabytého panství Helfenburského. Když totiž r. 1620. Prachatice od hraběte Buquoi byly dobyty, ztratily všechny své výsady a také panství Helfenburské bylo jim skonfiskováno. Prachatičtí pilně ucházeli se o navrácení i práv i statků svých, a již r. 1623. vyslali poselství do Vídně s tím účelem, r. 1626. a 1627. pak k pánovi svému Janovi Oldřichovi z Eggenberků (jemuž Ferdinand II. r. 1622. Prachatice daroval), a však po každé bez výsledku. Zvláště ucházení se o Helfenburk nenalézalo žádného slyšení, takže Prachatičtí, omrzeli z toho jsouce, vždy slaběji o panství to se ucházeli, až docela umlkli. Tak Bůh sám ví, jakým způsobem vyšlo panství Helfenburské docela z držení města Prachatic, ač v deskách zemských ještě kolem r. 1823. k Prachaticům připsané se nalézalo.

Po Eggenbercích přešel Helfenburk i s Prachaticemi na Švarcenberky, při nichž dosud trvá. Vystaven nebyl ale hrad již nikdy. — Od hradu tohoto nazván také vládycký rod z Helfenburku, vyskytující se v 16. a 17. st., za jichž praotce Václav Bílek, jinak Albín nazvaný, se pokládá, který na přímlovu pana Viléma z Rožmberka, v jehož rodu od r. 1522. až do své smrti r. 1577. co písař a kreslíř v službě setrval, erbem a titulem z Helfenburka nadán a r. 1553. do stavu vládyckého povýšen byl.

20.

H u s.

Mohutné zříceniny hradu tohoto spatřují se blíže vesnice Křišťanovic jižně od Prachatic, na vysoké, z řeky Blánice příkře vystupující skále u prostřed panských lesů Vimberských. Odkud jméno jeho pošlo, není nám známo. Založen byl s povolením krále Jana Lucemburského r. 1341. od pánů Kaplířů ze Sulevic na Vimberku k ochraně soumarův po nedaleké zlaté stezce se ubírajících. Náleželo k němu tenkrátě kromě 23 vesnic celé městečko Záblatí a půl městečka Husince. R. 1390. dostal se hrad tento v držení Zikmunda Hulera z Orlíkův, který byl miláčkem krále Václava IV., později však pro pikle své na staroměstské radnici byl odpraven. Bratr jeho Ondřej prodal hrad panu Mikuláši z Husince, odjinud z Píštěného, jednomu z nejvřelejších přátel a přívrženců Husových. Na tomto hradě svém shromáždil Mikuláš tak veliký počet stoupenců Husových kolem sebe, že r. 1419. chtěl s nimi vytáhnouti ku Praze, aby sesadil krále Václava s trůnu. Jen na domlouvání Korandy upustil od této myšlénky.

Po smrti Mikuláše z Husince jsou dějiny hradu tohoto až do r. 1440. v úplnou tmou zahaleny. Tohoto r. nalézáme hrad Hus v držení loupežného rytíře Habarta z Hrádku a z Lopaty. Lupič tento podnikal loupežné výpady do celého okolí a zvláště obchod po zlaté stezce utrpěl jím velikou pohromu. Nemohlo tudíž býti jináče, než že celé okolí na kolik mil daleko široko povstalo proti

lupičům: Přibík z Klenového, Jan Sedlecký z Prachatic, Petr Zmrzlík ze Lnář a z Kašperka, Vodňanští, Prachatictí a Klatovští aj. zúčastnili se výpravy proti pevnému hradu Habartovu. Vzdor kruté zimě a množství sněhu oblehli hrad již v únoru r. 1441., však proti mohutným hradbám jeho nemohli ničeho poříditi. Po pololetním obléhání byli teprvé lupiči hladem donuceni vzdáti se, což ale jen pod tou výminkou učinili, že povoleno jest jim, jakož i vůdci jejich, svobodné odtažení. Oblehatelé zapálili nyní hrad se všech čtyř stran a pobořili ho (dne 8. září r. 1441). Od této doby zůstal hrad Hus v zříceninách.

R. 1455. prodán jest s povolením krále Ladislava hrad Hus a manství královské pánům z Rožmberka od Jana Smila, Přibíka a Jiřího z Křemže. Za vlády Rožmberské připojen jest pak k panství Vimberskému, při němž posud trvá.

Vtip lidu vypravuje, že na hradě Husu stará hus sedí na zlatých vejcích a lid okolní pevně věří, že skryty jsou v něm veliké poklady.

O p á l k a.

Jen skrovné zbytky: pouze příkop drnem a stromy porostlý druhdy okolo hradu se táhnuvší, pak zlomky hradeb, z nichž zvláště na východní straně větší kus vyčnívá, k čtyřhranné věži jsa připojen, připomínají nám někdejší rytířský hrad Opálku.

Opálka byla rodinným hradem rytířů z Opálky, z nichž Bušek z Opálky dne 22. září r. 1405. založil oltář ke cti sv. Kateřiny v kostele sv. Jiří v Strážově, u něhož taktéž věž vystavěti dal. Později dostala se Opálka do cizích rukou. R. 1464. seděl zde Jan z Dražovic, r. 1480. Friedrich z Korna a z Malonic, r. pak 1540. pan Adam Lev z Rožmitálu, který dne 14. února r. 1544. zámek Opálku se dvorem a pustou tvrz Viteň*) se dvorem, městečko Strážov, vsi Krotějov, Kněžice, Javoříčko, Božtěšice, Mladotice, Viteň, Němčice, Lukavec a Brt paní Alžbětě z Pacova, manželce rytíře Jana Tunkla z Brtníčka za 2.750 kop gr. pr. prodal. Ta pustila Opálku panu Zdeňkovi ze Šternberka na Blatné, po jehož smrti dostala se dělením dne 9. září r. 1577. předsevzatým Václavu ze Šternberka, kterýž ji opět Janu z Lobkovic a na Točnicku prodal. Tento postoupil Opálku r. 1592. bratru svému Bohuslavu

*) Viteň byla rytířská pevnost v stejnojmenné vsi jihovýchodně od Opálky, zbytků nezachovalo se z ní však žádných. V XIV. a XV. st. byla v držení panů z Schönhofu, kteří psali se též „de Viten“ a zvláště r. 1405. rozličená dobrodiní kostelu Strážovskému prokázali. Ku konci XVII. st. byla zbořena a od té doby zůstala pusta. Stateček Viteň tvoří od té doby část panství Opáleckého.

Havlovi z Lobkovic, kterýž ji opět poslední vůlí z r. 1595. pozůstalé manželce Alžbětě z Kolovrat a strýci Volfovi Novohradskému z Kolovrat na Lnářích stejným dílem odkázal. Paní Alžběta z Kolovrat odkázala svou polovici Opálky poslední vůlí ze dne 11. prosince r. 1595. panu Křištofovi Jindřichu Krakovskému z Kolovrat, kterýž později držiteli první polovice, Volfovi Novohradskému z Kolovrat, ji koupí postoupil, tak že tento spojil opět držení obou polovic ve své osobě.

Na počátku XVII. st. byl držitelem Opálky syn jeho Zdeněk, kterýž dne 25. srpna r. 1614. toto své panství, jmenovitě hrad Opálku, pevnost Dvorec**), jakož i území svobodných sedláků, jež v zástavním držení měl, matce své Juditě rozené ze Šternberkův, za 70.000 kop míš. prodal. Po smrti této paní prodána jest Opálka dne 6. března r. 1630. se vším příslušenstvím královskému českému předsedovi komornímu, Jiří Adamu Bořitovi hraběti z Martiničův, ustanovenými k tomu c. k. komisary za 41.000 zl. rýnských, načež r. 1640. s panstvím Klenové jest spojena. Dne 16. října r. 1698. byla však Opálka opět oddělena, r. pak 1701. od Ferdinanda Matěje říšského hraběte z Mořínův za 73.000 zl. uherských a 1.000 zl. klíčného prodána Aloisiovi Bonaventurovi, svobodnému pánu z Altersheimu, s něhož již dne 17. října téhož r. přešla na Václava Allexandra rytíře z Hildtbrantu za 77.500 zl. rýnských. Tento prodal ji r. 1721. rytíři Karlovi Richardovi ze Šmidlin a když veškery statky tohoto dne 9. února 1730. dražbou na Karla Jachima hraběte Bredova přešly a r. 1744. opět v cridu upadly, dostala se Opálka manželům Karlovi Jiříkovi a Marii Rozině, kteří Opálku konečně r. 1760. hraběti Karlu Jozefovi Palmovi prodali, a ten připojil ji na vždy k panství Bystřickému, u něhož posud trvá.

**) Kde tato pevnost se nalézala, není známo.

S t ř e l a.

As na půl cestě z Horažďovic k Strakoniciům blíže pěkných Střelo-Hoštice vypíná se po levé straně na nevelkém návrší starobylý, co do stavby nemálo zajímavý hrad Střela. Založen byl nepochybně od mocných sousedních Bavorů ze Strakonice, kteréž domněnce nenasvědčuje sice tolik, jak Sommer ve své topografii Čech se domnívá, ta okolnost, že páni Bavorové ze Strakonice měli oblouk ve svém erbů a hrad tento také v podobě oblouku jest vystaven, nýbrž spíše to, že, jako většina okolních statků také nepochybně tento jim náležel. Blížšího nelze o původu Střely a prvotních její dějinách na ten čas pověděti.

V roku 1242. připomíná se jakýsi pán Martin ze Střely. V rozbrojích husitských seděli na Střele pánové Heřman a Jan z Landštejna a na Borotíně a na počátku XVI. st. pánové Švihovští z Risenberka, z nichž Vilém Švihovský z Risenberka r. 1543. zámek Střelu, městečko Katovice, ves Dražejov a j. rytíři Václavovi Kraselovskému z Kraselova prodal. Jeho dědička Maria Anna z Kraselova postoupila Střelu s příslušenstvím r. 1547. svému manželu Václavovi Leskovci z Leskovce, a tento po r. 1547. Petrovi Boubínskému z Újezda, kterýž zemřel r. 1600. a pochován jest v kostele sv Filipa a Jakuba blízkého městyse Katovic na pravé straně hlavního oltáře.

Potomkům Petra Boubínského z Újezda, Pavlovi a Přibíkovi Boubínskému z Újezda, byl statek Střela r. 1622. v pokutě za

zpouřu skonfiskován, a téhož roku i s Hošticemi*) Jindřichovi Libštejnskému z Kolovrat puštěn, kterýž statek r. 1654. jezovitské koleji v Klatovech kšaftem odkázal; jezovitům pak připisuje se zřízení nového hradu v nynější jeho podobě, jež byli si za letní residenci vyvolili. Po zrušení řádu jezovitského r. 1773. dostala se Střela i Hoštice s Zuklínem v administraci státních statků, od níž je konečně r. 1809. koupí získal pan Erasmus Obst za 175.050 zl. Nynějším držitelem obou statků Střely a Hoštice (a mimo to i Volšov u Sušice), jest JUDr. pan Gustav Obst.

---

*) Na někdejší tvrzi Hoštické (nynější Střelo-Hoštice) seděli v XV. a XVI. st. páni z Kraselova a z Hoštic, od nichž r. 1562. rytířům z Komárova se dostala. Po bělohorské bitvě jsou Hoštice těmto odňaty, a zároveň, jakož již svrchu zmíněno, se Střelou Jindřichovi Libštejnskému z Kolovrat prodány.

Ž i h o b e c.

Pod tímto jmenem zahrnujeme i někdejší tvrz Žihobec, i nynější rozsáhlý zámek Žihobecký, a podáváme po sobě v stručném přehledu dějiny obou.

Na tvrzi Žihobecké, o jejíž zakladatelích a prvních držitelích neví se ničeho, seděl r. 1415. Jan, řečený Houseta z Žihobce, r. 1430. Smil z Žihobce a r. 1460 opět jakýsi rytíř Houseta. Protože týž Houseta protivil se králi Jiřímu, byla tvrz jeho od knížete Jindřicha, syna krále, r. 1467. dobyta a zbořena.

Na koho po něm panství Žihobecké přešlo, neví se. Teprvé r. 1542. přichází Mariana ze Žihobce; r. 1613. v pondělí po památce sv. Víta Jan, Bedřich, Diviš, Jindřich, Přibík, Humprecht, Vilém, bratří vlastní Kocové z Dobrše, na místě Adama, Havla a Heřmana, bratří jich vlastních, let nemajících, prodali Žihobec Ludmile Lokšanové, rozené z Chudenic a v Břežnici. Na začátku XVII. st. držel statek Žihobecký Jaroslav Pinta Bukovanský z Bukovan, jemuž po bitvě bělohorské jest od královského fisku odňat a Janovi Kavkovi z Říčan prodán.

R. 1635. byl držitelem statku Žihobeckého Antonín Lopes de Gardin, r. 1650. Alžběta Liebšteinská z Kolovrat. R. 1659. byl v držení statku tohoto, jakož vysvitá z nápisu na velkém zvonu Žihobeckého kostela, (který již r. 1384. připomíná se mezi farními), Ferdinand svobodný pán z Iselinu, rytíř svatého Jiří, pán na Rolandě i Lanan. Týž držitel vystavěl nynější nádherný zámek Žihobecký r. 1688., jakož svědčí nápis znakem lilie ozdo-

bený takto znící: „Ferdinandus Liber Baro de Iselin St. Georgii Eques Dominus in Roland et Lanan Devotsii Žihobec — — — invidente fortuna et persequente invidia cum aerumna primum et ultimum industriae ac potentiae suae epithomen,“ a držel zboží Žihobské, Strašinské a Strádalské až do r. 1700., kteréhož zemřel.

Po něm přešlo smlouvou trhovou mezi nařízenými k tomu komisary s jedné, a pozůstalou jeho vdovou paní Annou Iselinovou, rozenou z Maignin, s druhé strany ob bonum pupillare učiněnou, zboží výše jmenované na paní Annu Iselinovou, která je až do r. 1710. držela; trhem však dne 17. ledna r. 1710. do desk vloženým prodala statek Žihobský a Strádalský Janovi Filipovi hraběti z Lamberku, kardinálovi a biskupovi Pasovskému, který zboží to přivtělil k statkům svým Rábí a Žichovicům, a zřídiv z nich rodinný fideikomis dle listu nadacího dne 9. června r. 1716. do desk vloženého, jmenoval dědicem a nápadníkem zboží toho bratrovce svého, Antonína hraběte z Lamberka, při jehož potomcích Žihobec až podnes zůstává. (Viz ostatně svrchu „Dějiny hradu Rábí,“ a mimo to promluvíme o dalších držitelích statku Žihobského spojeného s Žichovicemi a Rábím v článku o „Žichovicích“ obsírněji.)

Ž i c h o v i c e.

Starobylá osada Žichovice připomíná se již r. 1045. mezi statky kláštera Břevnovského, jemuž jí kníže Břetislav I. i s řekou Otavou, s mlýny a lukami daroval. Od krále Jana dostaly se Žichovice i mnoho církevního jmění bezprávným darováním do rukou soukromých, a sice panu Vilémovi z Landšteina, až pak zase navraceny jsou z rozkazu krále r. 1331. Později přišly Žichovice k hradu Rábí a byly dlouho v držení pánů Švihovských z Risenberka a na Rábí. Když pak páni Švihovští r. 1544. prodali hrad Rábí, nechali sobě Žichovice, kdež sobě nynější zámek vystavěli.

V dobách třicetileté války účastnil se Bohdal Švihovský z Risenberka odboje proti Ferdinandovi II., začež jest po bitvě na Bílé hoře ku ztrátě statků svých odzouzen. Statky jeho připadly královské komoře a Žichovické panství bylo brzy na to Jindřichovi Libšteinskému svobodnému pánu z Kolovrat prodáno, který ještě r. 1636. co jeho držitel přichází.

R. 1675. náležely Žichovice hraběti Vilémovi Albrechtovi Kolovratovi Krakovskému a r. 1692. nalézá se vlastníkem hrabě Jan František Kolovrat Krakovský, který je prodal r. 1707. námi již vícekrátě zmíněnému kardinálově pasovskému arcibiskupovi knížeti Janu Filipovi z Lamberka, s něhož, jak u předešlého hradu Žihobce jsme se zmínili, přešly dědictvím i s celým od něho zřízeným fideikomisem na bratrovce jeho, Antonína hraběte z Lamberka. Tento je zůstavil r. 1760. svému jedinému synu Janu Be-

dřichovi, nejvyššímu dědičnému zemskému lovčímu v arcivévodství rakouském, a že r. 1797. bez tělesných dědiců zemřel, tu tedy říšská hodnost i všechny statky a dědičné úřady (od zemřelého Kašpara, Bedřicha hraběte Lamberka r. 1686. založené) na mladší rod přešly, a sice na Karla Eugena, synovce knížete Jana Bedřicha, r. 1804. Zápisem odhadním od 27. září r. 1806. mělo fideikomisní panství Žichovice cenu 402.976 zl. 17³/₄ kr. Když Karel Eugen dne 11. května r. 1831. zemřel, nastoupil jeho nejstarší syn Gustav Jáchim kníže z Lamberka svobodný pán z Orttenegu a Ottensteinu atd. atd. r. 1834. v držení panství Žichovického, v němž zůstal až do r. 1862., kteréhož roku zemřel. Nynějším držitelem celého fideikomisu Žichovického jest, jak již u hradu Rábí jsme pověděli, téhož syn Gustav kníže z Lamberka, dědičný člen rakouské panské sněmovny.

V i m b e r k.

Kdy mohutný a podnes ještě imposantní tento hrad založen byl, nelze říci, aniž kdo byli jeho zakladatelové, ačkoli lze se domnívati, že pochází buď od pánů z Jindřichova Hradce neb z Rožmberka.

V XIII. st. stal se Vimberk sídlem jedné větve kmene Janovicův, jichž první známý předek jest Kunrátův syn, Purkart z Janovic a z Vimberka, mezi lety 1267. až 1273. nejvyšší maršálek království českého. Po něm po dlouhou dobu nemáme žádných zpráv o následujících držitelích Vimberka, a teprve během XV. st. nalazáme co takové proslulé v dějinách Kaplíře ze Sulevic, z nichž zvláště Mikuláš, slavný válečník, připomenutí zasluhuje. Z dob těchto pánů máme ještě listiny z r. 1424., kdy Vimberk ještě byl městysem; od nich také povýšen byl r. 1479. za město, zkvětal zvláště zřízením vlastního solního skladu na újmu Prachatic*) tak, že zřízena v něm jest r. 1484. kněhtiskárna, z níž některé tiskopisy nalazají se v českém museu.

Na sklonku XV. st. prodali Kaplířové hrad a panství Vimberské pánům Malovcům z Chýnova, kteří odtud také přijmí z Vimberka přijali. R. 1547. jest toto panství Petrovi Malovcovi skonfiskováno, poněvadž byl se zúčastnil povstání proti Ferdinandovi I., a prodáno r. 1553. Jáchimovi z Jindřichova Hradce. Po krátké době postoupil tento hrad Vimberk se vším příslušenstvím Vilémovi z Rožmberka, jehož pozdější nástupce, Petr Vok z Rožmberka, prodal r. 1601. Volfovi Novohradskému z Kolovrat na

Lnářích a Opálce: zámek Vinberk s městem, vesnicemi a vším příslušenstvím za 20.000 kop gr. Po vymření pánů z Rožmberka stal se r. 1630. Jan Oldřich, kníže z Eggenberka, vlastníkem Vimberka, jež zůstavil r. 1710. manželce své Marii Arnoštce, rozené kněžně ze Švarcenberka. Tato konečně zanechala zděděné toto panství Vimberské r. 1719. bratrovi svému, Adamovi Františkovi, od kteréž doby trvá Vinberk v držení Švarcenberkův.

R. 1856. shořel hrad Vinberk následkem zapálení bleskem úplně a ačkoli byl na to pilně v starém slohu opraven, předce co do zevnějšku vypadá jako nějaká nová budova. — V obvodu nového hradu nalezájí se v podobě kulaté věže skrovné zříceniny staršího nějakého hradu, jež nazývají se Bašta (něm. Hasen- neb Haselburg), o nichž ale nic bližšího známo není.

R o ž m b e r k.

Starobylý hrad Rožmberk, v nynější podobě své v XVI. a XVII. st. přestavěný, rozkládající se malebně po vysokém úskalí, okolo něhož Vltava proudy své žene, dělí se ve dvě části: nový hrad, druhdy podhradí, a starý hrad, jenž již r. 1566. tak sešlý byl, že musel opraven býti, aby v něm purkrabí mohl přebývat; mezi oběma pak stojí o samotě kulatá, tak řečená „Jakobínská věž,“ 14 sáhů nad zemí vysoká a právě tolik sáhů do země zasahající, jejíž jméno odkud pochází, neví se.

Hrad Rožmberk (jakož i město téhož jména) založen byl za vlády Přemysla Ottokara II. mezi lety 1241—1246 od Voka, syna a vnuka dvou Vítků z Prčic, jichžto erb byla růže. Dle hradu psal se Vok „z Rožmberka“ a stal se tak prvním předkem slavného potom rodu pánů z Rožmberka, kterýž zde až do vymření svého panoval.

Páni z Rožmberka nesídlili sami na Rožmberku, nýbrž vydržovali tam zvláštní purkrabí, jako i na jiných hradech svých. Jan z Rožmberka r. 1464 zastavil Rožmberk Janovi z Lobkovic, kterýž i v užívání jeho vešel, však již r. 1469. protivník jeho Zdeněk ze Šternberka s lidem svým dobyl hradu se všemi záso- bami, a vzav od Jana z Rožmberka jistou sumu peněz, toho hradu mu postoupil.

Petr Vok z Rožmberka, (zemřel r. 1611) poslední pán z Růže, nemaje žádných potomků, postoupil r. 1597. Janovi hraběti Zriňskému (synu Evy z Rožmberka a proslaveného hrdiny Miku-

láše Zrinyho), sestřenci svému, hrad Rožmberk s městem, a městečka Cetviny, Rožmitál a Trimbuk s jich příslušenstvím, a když tento dne 24. února r. 1612. taktéž bezdětek zemřel, připadly veškery ty statky vedle poslední vůle pana Petra Voka, (o jejíž pravosti ale se pochybuje) na Jana Jiřího ze Švamberka.

Synové tohoto, Petr a Adam, drželi Rožmberk v nedílnosti; prvnější měl veliký podíl v tehdejší povstání stavovském, pročež Ferdinand II. dne 6. února r. 1620. beze všeho právního rozsudku a proti právu nedílnosti, daroval Rožmberk, Nové Hradky, Libějovice a j. v. Karlovi Bonaventurovi z Longuevalu, hraběti z Bucquoi, svému vojevůdci, při jehož rodu posud trvá.

Hrad Rožmberk vyniká velikým počtem všeho druhu památek historických, jež hrabě Jiří František August († r. 1851.) s duchem znalce výtečné spořádal. Jest tu přede vším síň, věnovaná památce pánů z Rožmberka, v níž vedle vyobrazení mnohých panovníků z rodu rožmberského nachází se též obraz nešťastné Berty, bílé paní Jindřichohradecké. Jest oděna v bílé roucho a zlaté vlasy splývají jí s hlavy na šíji. Zármutek značí se v bledé tváři i modrém oku její. Bílá paní narodila prý se na Rožmberku, a ještě podnes vypravují tam o ní, že bývá jí vidět o půlnoci ve hradu, což prý jest výstrahou před hroícím neštěstím.*) V sálu rytířském nachází se veškeré nářadí a nábytek středověkého sálu rytířského, a vše tu připomíná minulá století nádhery, moci a slávy. Síň Maxmilianova, tak nazvaná po Maxmilianovi z Longuevalu od r. 1566. prvním hraběti z Bucquoi. Jiná síň věnována jest zpomínce na Karla Bonaventuru, vojevůdce to v dějinách českých často jmenovaného. Jiné síně zase věnovány jsou památce syna jeho, Karla Bonaventury, a vnuků jeho Ferdinanda a Filipa Emanuela. Jmenovati musíme zde také krásnou chodbu, v níž nalézají se v životní velikosti vyobrazení rekův válek křížáckých.

---

*) Ostatně viz důkladný článek Dvorského ve Květech r. 1871 jenž obsírně jedná o „bílé paní Jindřichohradecké!“

Strakonice.

Hrad Strakonický náleží k nejrozsáhlejším, v celku dost zachovaným, a co do věku k nejstarším hradům netoliko v Šumavě nýbrž i v celých Čechách. Kdy a od koho založen byl, nelze nám pověděti, a co se týče odvozování jména jeho od straky, jest pouze jen smyšlenkou v způsobu Hájkově. Každým způsobem založen byl ale velmi záhy, snad jako jiná místa nadotavská (Sušice, Písek a j.) v té době, když se tu pilně rýžovalo na zlato.

Toto neproniknutelné šero zahaluje dějiny Strakonice až do XIII. st. Tehdáž nalézaly se Strakonice se vším zbožím v držení mocného a přebohatého rodu Bavorů ze Strakonice, kteří vládli téměř celým okolím daleko široko (mimo Strakonice patřily jim také Horažďovice, Sedlice, Blatná atd.) Jména těchto velmožů vyskytají se velmi zhusta v letopisech českých, neboť zastávali nejvyšší hodnosti v zemi a zúčastnili se činně všech událostí jí se týkajících.

Bavor I. se svou manželkou Dobislavou (dle jiných Bohuslavou) as r. 1243. v zámku svém strakonickém založil konvent rytířského řádu křižovníků sv. Jana (později Rodýzských, nyní Maltézských,) odevzdal jim kostel zámecký sv. Prokopa a nadal je hojnými statky, kteréž darování Přemysl Otakar II. potvrdil r. 1251. Syn a nástupce jeho Bavor II., jenž nastoupiv as r. 1254., bojoval s králem Otakarem II. v slavné bitvě u Kressenbrunu r. 1260. a dostoupil hodnosti nejvyššího maršálka království českého přijal hodnost generálního převora řádu, jemuž přál jako

všecken rod jeho až do vymření. Také syn jeho Bavor III., jenž nastoupil r. 1290., byl převorem řádu. On byl jeden z nejpřednějších odpůrců strany rakouské po vyhynutí Přemyslovců po meči, jakož i Albrechtova syna Rudolfa I., i když zvolen byl na království české, uznati nechtěl, pročež král pole proti němu sebral, ale obléháje ho v Horažďovicích, na ouplavici v ležení zemřel, panovav jen několik měsíců. Týmž Bavor Strakonický osadu na levém břehu Otavy na město povýšil.

Pan Vilém Bavor ze Strakonice, jenž r. 1318. nastoupil po bratru svém Bavoru III. a r. 1336. bezdětek zemřel, Strakonice se vším zbožím na věčné časy zapsal velkopřevorství řádu sv. Jana, u něhož také od té doby až na naše dny bez přetržení zůstaly přes všechny změny a bouře, které na vlast naši se shlukly.

Patnácté století, doba to válek husitských a krále Jiřího bylo pro zámek strakonický nejslavnější dobou. Sídlo velkopřevorů řádu (neboť když r. 1420. rozkacení Taborité byli sbořili konvent v Praze, přenesl se velkopřevor s řádem do pevného hradu Strakonice) bylo přirozeným způsobem pevností protihusitskou a mimo sídla pánů z Rožmberka a z Hradce nejdůležitějším střediskem katolicismu v jižních Čechách. Písek, Tábor, Vodňany a jiná města na blízku, jakož množství drobné šlechty vytrvale stály po straně protivné a tudíž rytířové strakonického nejednou tuhé měli postavení.

První velkopřevor, ježž tato bouřlivá doba zastihla, byl pana Oldřicha z Hradce syn, Jindřich (od r. 1400.) Jako celý rod jeho věrně oddán jsa víře katolické, protivoval se novotám. Od krále Zikmunda po smrti Václava IV. jmenován mezi náměstky, kteří pomáhati měli vladařce, ovdovělé královně Žofii, horlivost svou o věc katolickou draze zaplatil; neboť když dne 25. března r. 1420. s panem Petrem Konopištským ze Šternberka s jinými pány katolickými, usadivšími se právě před tím v Písku na Žižku, s lidem svým z Plzně k Táboru spěchajícího, udeřil, v památné bitvě u vsi Sudoměře (asi 2 hodiny od Strakonice na západ,) kdež Žižka se svým lidem skvěle zvítězil nad „železnými (t. j. obr-

něnými) pány,“ pan Jindřich z Hradce tak nebezpečně raněn do hlavy, že brzy po tom zemřel.

Za velkopřevora pana Václava z Michalovic nabyl hrad Strakonický zvláštní historické důležitosti. On zúčastnil se pilně všeho, co ve vlasti se dalo a byl středem, okolo něhož kupila se celá jeho strana. Čeleď jeho pomáhala Tábority porážeti u Lipan, on byl jedním z hlavních podporovatelů Albrechta II., po jehož smrti stal se hejtmanem kraje prácheňského. U něho ale ustanovila se také dne 8. února r. 1449. ona jednota Strakonická, jež jako pozdější jednota zelenohorská smutného došla jména v českých dějinách, postavivši se proti blahodárným záměrům krále Jiřího. Nevole proti pánům této jednoty, v jejíž čele stál Oldřich z Rožmberka, byla v zemi veliká jakožto proti „hubitelům vlastního jazyka.“ Dočkav se několika porážek a jsa při tom svědkem stále rostoucí moci a slávy pana Jiříka, zemřel pan Václav z Michalovic dne 28. srpna r. 1451. (Za něho veliká část Strakonice dne 25. června r. 1442. lehla popelem; oheň povstal neopatrností chlapců, kteří bavili se střelením.) — Jeho nástupce Jošt z Rožmberka, jenž povýšen byl později na biskupství Vratislavské, ještě do horších nesnází upadl, přistoupiv k jednotě zelenohorské a bojuje proti králi Jiřímu, jehož synem byl poražen; zemřel pak hořem v Nise r. 1467.

Nyní teprvé nastaly klidnější doby na zámku Strakonickém, zvláště za panování nejvyššího mistra pana Jana ze Švamberka od r. 1472—1507, kdež věkem přemožen postoupil Strakonice synovci a chovanci svému Janovi z Rožmberka. Zemřel pak r. 1516. a pochován byl v zámeckém kostele v Strakonici. K žádosti téhož Jana ze Švamberka vydal král Vladislav II. dne 11. února r. 1472. majestát, že nic ze zboží řádu maltézského nesmí být ani zastaveno ani odcizeno. Jan z Rožmberka Strakonice zdí obehnal, zámek opravil, a zboží řádu v nejlepší pořádek uvedl. Od něho pochází věž kostela zámeckého, nejpěknější zvon atd.

Za Matouše Děpolta Popela z Lobkovic (nastoupil r. 1591.) stihlo veliké neštěstí celou vlast českou a také Strakonice bou-

řemi, jež strhly se za posledních let vlády císaře Rudolfa II., ještě více pak vzbouřením stavů protestantských r. 1618. Zvláště v této válce české Strakonice mnoho utrpěly, neboť tam a v okolí řádilo vojsko Dampierre-ovo, Bucquoy-ovo i Maxmilianovo. Strakoničtí Huertu před Pískem a Tábořem všelijak museli podporovati, proto pomstil se jim Mansfeld, jehož podplukovník Streff dne 13. prosince r. 1619. města i zámku Strakonice se zmocnil. Žoldnéři jeho v Strakonických drancovali a všeliká násilí prováděli, zejména v kostele zámeckém všechny oltáře a obrazy zničili.

Ve válce švédské zase Švédové, až k Strakonícím se prodravše, jich dobyli a celé okolí pustošili. Občané Strakoničtí dali jim tenkrát na hrozbu jejich, že zámek vypálí a zboří, velikou sumu výplatného, a tak zachráněn byl zámek jedině obětavostí měšťanů.

Zámek strakonický vůbec, ačkoli za třicetileté války častěji v něm a okolo něho rozléhal se hlomoz válečný, přece v celku veliké škody neutrpěl, a rovněž bez pohromy vyvázl z jiného nebezpečení, jemuž v Čechách tolik hradů padlo za oběť. Mírníme tím rozkaz Ferdinanda III. po válce třicetileté, aby všelijací hradové zboření byli, nepochybně by jakoukoli příští vzpouru pánů českých tak učinil nemožnou, kterýžto rozkaz obnoven byl za syna a nástupce jeho Leopolda I. Rozkaz tento nebezpečný Strakonice se netknul, jelikož v držení vždy věrného řádu se nalézaly. Popis zámku z r. 1668. líčí jej co úplně zachovaný, také Balbín, jenž na cestách svých po Čechách i do Strakonice přišel, vypočítává jej mezi zámky zachovanými a obydlenými, dokládaje že i sám v něm bydlel. Vůbec zdá se, že hrad zachoval se téměř beze změny až do začátku XVIII. st., kdež velký převor, svobodný pán Leopold Dubský z Třebomyslic (1714—1721,) jehož jméno čteme nad hlavní branou z Bezděkova (nynějších „Nových Strakonice“) k zámku vedoucí, dle obyčejného vkusu čili nevkusy doby té přestaviti dal východní část, kdež nachází se nyní t. z. residence, v níž za pobytu svého v Strakonících sídlíval velký převor. Ve svrchu řečeném popisu zámku Strakonického děje se zmínka o třech věžích, jichž nyní na zámku jest pouze dvě;

bezpochyby tedy při tom přestavování zmizela třetí, kteráž, jak se zdá, stála v severovýchodní části. Dalšími všelijakými stavbami a přístavky uynitř ztrácel se čím dále tím více původní ráz hradu, zvláště když celá strana severní na nynější podobu přestavena, takže z původního hradu zbyla jen strana jižní a západní s památnou věží.

Rytířské tvrze

v bývalých krajích klatovském a prácheňském.

Čachrov.

Tvrz tato byla rodinným sídlem pánů z Čachrova, z nichž jmenují se 1373 Vilém z Čachrova, 1420 též Vilém z Čachrova a 1459 Jan z Čachrova. R. 1540, kdy patřila rytířům Rendlům z Oušova, byla již pustou. Od tohoto rodu přešla pustá tvrz a statek Čachrov prodejem r. 1568 zároveň s panským dvorem v Nemělkově a 21 vesnicemi na Jana Bohuchvala z Hrádku za 10.500 kop gr. míš., kterýž, anebo snad teprve pozdější držitel Čachrova Ondřej Fruhwein z Podolí, přestavěl tvrz na nynější zámek.

Hrádek

(nyní Hrádek Desfours.)

Tvrz Hrádecká byla již r. 1542, kdy patřila rytíři Janu Rendlovi z Oušova na Nemělkově, pustá, a v témž stavu prodána byla se statkem Hrádeckým rytíři Václavovi Vintíři z Vlčkovice na Kolinci. S tohoto přešla r. 1565 na bratry Vojtěcha a Jana z Račínu na Čejkovech *), jichž dědicové Adam a Křištof Račín r. 1588 také městys Hrádek s Bořikovem přikoupili. Rytíři Humprechtovi z Račina změněn byl po bitvě bělohorské allodialní statek Hrádek na statek lénný, na 15.020 kop 30 gr. odhadnut

*) O tvrzi Čejkovech dále jest řeč.

a Janovi z Račina odevzdán. V té době byla tvrz Hrádecká zase již vystavena a obsahovala tenkrát „v přízemí čtyři menší světnice s klenutou kuchyní a tři klenuté konírny, dále dva větší podzemní a dva menší sklepy, v prvním poschodí pak pět světnic a nad těmito dvě sýpky a pět suchých špižiren.“ Později dostal se Hrádek Kocům z Dobrše, kteří jej r. 1731. hrabatům Desfours prodali. Od této doby má Hrádek společné držitele s Velharticemi, jakož u těchto bylo řečeno*).

Kolinec.

Také tato tvrz stávala nepochybně na místě nynějšího zámku Kolineckého. Z její držitelů znám jest nám teprve Vilém Švihovský z Risenberka a na Velharticích v druhé polovici XV. st. Téhož nástupcové na Velharticích byli také v držení Kolince, až přešel tento nejspíše prodejem od hýřivých Plánských as v polovici XVI. st. na rytíře Václava Vintíře z Vlčkovic. Z následujících držitelů jsou nám známi: Maxmilian hrabě z Guttenseina z r. 1677, Karel Fruhwein z r. 1690, po němž až do polovice XVIII. st. náležel hrabatům Terzi de Sissa. Nynějším držitelem jest Eduard hrabě Taaffe.

Lhotka.

O tvrzi této, jež stávala ve vesnici stejnojmenné čili též Lhotce Horní nazvané nedaleko Bezděkova**), zachovaly se nám toliko dvě historické zprávy. Okolo r. 1390 byl na ní pánem Jindřich ze Lhotky, a k r. 1424 připomíná se na ní Vladislav Dlouhoveský z Dlouhé Vsi na Lhotce a Týnci. Později nejspíše patřila ku Klenovému. Kdy zanikla, neví se, a nezůstalo po ní stopy.

---

*) Viz: Velhartice str. 8.

**) O tvrzi Bezděkově viz poznámku v článku: Klenové na str. 17.

Luby.

O dějích tvrze této, nyní stavení hospodářského, málo jest známo. Víme toliko, že byla původišťem staročeského rodu rytířského, z něhož první nám jest znám Petr z Lub, který co svědek podepsal listinu z r. 1390. Rod tento dělil se ve dvě větve: Lubští z Lub a Ježovští z Lub, a vymřel teprve r. 1786.

Týnec.

Tvrz Týnec stávala na témž místě, kde nyní stojí velkolepý zámek v slohu vlaském, na počátku XVIII. st. vystavený. V listině Anežčině asi z r. 1228 jmenuje se Týnec mezi statky kláštera sv. Jiří na hradě pražském. Od XIV. st., ne-li dříve, byl Týnec příslušenstvím hradu Klenového. R. 1554, kdy Jiří Harant z Polžic odprodal od Klenového Týnec Bořivojovi z Otova, byla tvrz Týnec již pusta. R. 1617 byl pánem na Týnci Jan Videršperger z Videršperku se svou manželkou Alenou z Běšin. Ještě před vypuknutím třicetileté války dostal se Týnec rodu Kolovratů Krakovských.

Viteň.

Také po této tvrzi ve vesnici stejnojmenné u Strážova nezbylo stopy. Historická data jsou: R. 1386 byl Valkoun z Adlar v držení této tvrze. K r. 1405 připomíná se Jan z Viteně, jinak ze Schönhofu, který farnímu kostelu strážovskému více dobrodiní prokázal. Tvrz pobořena byla ku konci XV. st. a od té doby zůstala pusta; statek Viteň spojen jest od té doby s Opálkou.

Bílenice.

Ve vsi Bílenicích okr. sušického na místě nynější sýpky stála někdy tvrz, o níž tyto zprávy se zachovaly: R. 1463.

byl pánem na Bílenicích Jan Běšín z Běšína, r. 1542. Majdalena Běšinová, r. 1588. Adam Bobuslav Častolar Dlouhoveský z Dlouhé Vsi a na místě Častolara němého bratra a jiných prodal tvrz Bílenice za půl desáta tisíce míš. Divišovi Březskému z Ploskovic a na Mičicích. R. 1616. přichází Jindřich Březský z Ploskovic; po bělohorské bitvě náležel statek Bílenice Václavovi Březskému, který byl k ztrátě jedné třetiny svého jmění odsouzen, statek jeho na 8432 kop vyceněn a od císaře Ferdinanda II. don Baltazarovi de Marradas poukázán; resolucí císařskou postoupil Don Baltazar Bílenice svému rytmistrovi Petrovi Vasquesovi de Usmano, od něhož na dcery Marii, Eleonoru a Isabellu Kateřinu Hrobičické r. 1651. přešel a téhož roku Anně Ježovské z Lub se prodal. R. 1676. byly Bílenice dědičně odevzdány Alžbětě Kateřině Ježovské z Lub. R. 1689. koupil Bílenice Jan František Krakovský hrabě z Kolovrat, držitel panství žichovického, který je s tímto spojil. R. 1706. byly Bílenice odhadnuty na 9329 kop gr. a jsou posud s fideikomisním panstvím žichovickým spojeny.

Čejkov.

V nynější vesnici, druhdy městečku Čejkovech, pnula se na jihovýchodní straně nynějšího panského dvora rytířská tvrz obehnaná jsouc v kruhu mohutným náspem a příkopem. Nejstarší zpráva o této tvrzi pochází z r. 1528. Toho roku totiž postoupil tvrz Čejkov Břetislav Švihovský z Risenberka i s městečkem Čejkovem a vesnicí Zámýslíčky rytíři Křištofovi Račínovi z Račina na pět po sobě běžících let pronájemně. Po vypršení toho času a sice dne 14. června 1544. postoupil mu však statek ten dědičně. V držení tvrže následovali r. 1565. jeho synové Vojtěch a Jan Račín a po těchto r. 1586. Adam Račín. R. 1603. bratři Vojtěch Račín z Račina a Jan prodali les v Čejkovech Voršile Radkovcové z Košumberka a na Vlčkovících, pozůstalé vdově po Janovi Radkovi. R. 1620. tento statek byl Jiřímu Račínovi z Račina v plen vzat a Karlu knížeti Lichtensteinovi postoupen, který ho dne

16. února r. 1623. panu Bedřichovi Švihovskému z Risenberka na Nalžovech, Neprachovech a Příchovicích za 11.000 kop míš. prodal. Od té doby jest zemský statek tento s panstvím nalžovským spojen. Tento statek sestával z tvrze Čejkova s poplužním dvorem, pivovárem a mlýnem, z městečka řečeného Čejkovy, pak vesnic Nezamyslicěk a Krutěnic. Kdy tato tvrz zašla, není známo, nepochybně byla již na začátku předešlého století zříceninou. —

Neprachovy a Těchonice.

V obou těchto vesnicích, každé as hodinu od Nalžov vzdálené, stávaly druhdy tvrze, ač dnes žádné stopy po nich nezbylo. R. 1391. zapsal Mikuláš z Lipna na tvrzi a dvoru poplužním v Neprachovech 40 kop gr. manželce své Bělé. R. 1420. uvádí se Oldřich z Neprachova, okolo r. 1473. panoše Jan Stmesinský z Neprachov, purkrabí na Zvíkově. R. 1527. uvádí se na tvrzi Neprachovské Petr Zmrzlík ze Svojsína, kterýž zemřel r. 1553. a pochován jest v kostele Těchonickém. Tamže pochována byla r. 1564. paní Anna Zmrzliková z Obic a Těchonice — byly tedy tvrze a statky Neprachovy a Těchonice v jednom rodu spojeny — a r. 1558. Zdeněk Zmrzlík ze Svojsína, pán na Neprachovech.*) Později dostaly se Neprachovy i Těchonice k Nalžovům, o nichž později.

Dlouhá Ves.

Tvrz Dlouhoveská (u Sušice) stála na témž místě, kde nyní vidíme pěkný zámek Švarcenberkův, a byla původistěm rytířů Dlouhoveských z Dlouhé Vsi, jichž jedna ratolest, Chanovští z Dlouhé Vsi, dosud kvete. Však držitelé tvrze a statku Dlouhoveského, není známo proč, často se střídali. Od r. 1596 až do r. 1616. přichází Jan Čejka z Olbramovic na Dlouhé Vsi, r. 1620.

---

*) Viz: „Náhrobky rodiny Zmrzlikovských“ v „Šumavanu“ r. 1873 str. 56.

prodala statek tento Angelina Borková rodem z Borkové D. V. Václavovi Zárubovi z Hustiřan. R. 1621. byl pánem na Dlouhé Vsi Ladislav Julius Kurepach z Trachenberka, r. 1650. Jan Kašpar Haslauer z Haslavi, r. 1670. Izabella Markéta Hiserlora, r. 1672. Anna Marie z Řičan rodem Kalchreutrová, r. 1679. Václav Jindřich Kunaš z Machovic, r. 1687. Ferd. hrabě Bubna, r. 1694. Jan Jindřich Schaffberger z Treuberga, r. 1697. Maximilian svobodný pán ze Šumanů, v které rodině až do roku 1785 zůstal. R. 1785. koupil tento statek Michael svobodný pán Lazari, r. 1788 Jozef svobodný pán z Enisu, r. 1800 Jozef kníže Švarcenberk, od r. 1840. pak patří Janu Adolfu knížeti Švarcenberkovi.

Kosmačov.

Tvrz Kosmačov stála druhdy v stejnojmenné vesnici na jiho-východ nedaleko Klatov ležící. Slabé stopy základních zdí zachovaly se dodnes v zahradě jednoho dvora v Kosmačově. Býval prý to druhdy zvláštní statek náleževší i s tvrzí jakémus rytíři Bělohlavskému z Kosmačova. R. 1534. uvádí se v tituláři Bavor Ambrož z Kosmačova a Kazibába z Kosmačova. Rodina rytířů Kuzinských z Kosmačova kvetla ještě r. 1786.

Mokrosuky.

Tvrz Mokrosuky stávala druhdy v stejnojmenné vesnici asi hodinu západně od Velhartic na místě nynějšího panského dvora a byla nepochybně vystavena r. 1600. od pánů Perglerů z Perglasu. Statek Mokrosucký spojen byl s Velharticemi a 15. listopadu r. 1628. zároveň s těmito Václavu Otakarovi Perglerovi z Perglasu odňat a Don Martinovi Hoeff-Huertu prodán*). Kdy tato tvrz v úpadek přišla, není známo; nynější poplužní dvůr má z ní ještě dosti zachovaných částek.

---

*) Viz: Velhartice.

Nalžovy.

Někdejší tvrz **Nalžovská** byla rodinným sídlem panoší z **Nalžov**, kteří však záhy již jinými statky zavládše původistě své opustili. Tak připomíná se r. 1424. Jan z **Paběnic** seděním na **Nalžovech** a r. 1446. Půta z **Paběnic** a **Nalžov**. Okolo r. 1520. byl v držení **Nalžov** **Svojše** z **Velhartic**, r. 1533. **Oldřich** z **Michnic** a r. 1575. Jan **Vchynský** ze **Vchynic**. Brzy na to přešlo panství **Nalžovské** na rod **Švihovských** z **Risenberka**, při němž až do jeho vymření r. 1720. zůstalo. Nynější držitelové **hrabata** z **Taaffe** koupili je zároveň se **Zavlekovem** *) r. 1769. od říšských **hrabat** z **Pöttingu**.

Nemělkov.

Tvrz v **Nemělkově** (u **Velhartic**), z níž později povstal nynější přívětivý zámček, vystavena byla as v druhé polovici XVI. st. Z držitelů statku a tvrze **Nemělkovské** jsou nám známi: r. 1555. Jan **Rendl** z **Oušavy** na **Nemělkově** a na **Hrádku**, r. 1574. **Adam** **Jiří** **Záborský**, r. 1585. Jan **Chval** z **Hrádku** a na **Čachrově**, r. 1599. **Bohuchval** z **Hrádku**, r. 1604. Jan **Lukavský** z **Renče**, r. 1609. **Anna** **Lukavská** z **Chudenic**, r. 1613. Jan **Černín** z **Chudenic**, r. 1649. **Jaroslav** **Jáchim** **Koc** **hrabě** z **Dobře**, r. 1672. **Maxmiliana** **Františka** **hraběnka** **Vratislavová**, r. 1673. **Ondřej** **Ferdinand** **Couvay**, r. 1678. **Adam** **Záborský** z **Brlochu**, r. 1684. **Ludvík** **Mlčiovský**, r. 1695. **Oldřich** **Ehrenfried** a **Kateřina** **Fruhweinová** z **Podolí**, r. 1753. **Kateřina** **hraběnka** **Khunová** z **Belassi**, r. 1783. **Antonín** **hrabě** **Khun**, r. 1794. **Jozefína** **hraběnka** **Athemsová**, r. 1796. **Jozef** **svobodný pán** **Enis**, r. 1802. **Martin** **Schreiner**, r. 1811. **Jozef** **Schreiner**, r. 1839. **Martin** **Schreiner** a po téhož smrti **Adolf** **Schreiner**.

---

*) Viz **Zavlekov**.

Ptenín.

Ve vsi Pteníně blíže Merklína stávala druhdy tvrz, jejíž první držitelé byli vládkové z Ptenína, z nichž se r. 1420. Vidolt a Racek co odpovědníci Pražanů připomínají. R. 1479. přichází Petr Bozděch z Kamenice co držitel tohoto zboží. V první polovici XVI. st. náležel Ptenín Vilímovi a Janovi bratřím Pěti-peským z Krásného Dvora, kteří jej r. 1548. Bohuslavovi z Videršperka prodali. Rod Vidršperský vládl tam od té doby stále asi 150 let; po bitvě bělohorské byl statek ten sice Bohuslavovi Videršperkovi skoufiskován, avšak manželka jeho Anna rozená Černínka z Chudenic koupila jej opět od komory královské. Po smrti Maurice Karla Videršperka z Vidršperka (ok. r. 1692) přešlo to zboží do jiných rukou a změnivši v krátkém čase několikrát držitele (ok. 1711 měla je Voršila svobodná paní z Řičan, rozená Žakavka ze Žakavy, ok. 1719 Sigmund Valentin hr. Hřáň z Harasova) dostalo se konečně koupí Ferdinandovi hraběti Morzinovi († 1770). Po tom zdědil je syn Petr Vít, kterýž koupil 1763 od bratra Ferdinanda Jana panství Merklínské za 255.000 zl. s tímto Ptenín a zároveň Ježov, o němž později, v jeden statek spojil.

Dražovice.

Dražovice čili Dražejovice, ves na bývalém panství žichovickém, měly druhdy též svou tvrz. První zmínka se činí o Dražovicích při zakládání kollegiatního kostela v Litoměřicích (r. 1057). Tvrz tato byla původistěm rytířů z Dražovic, z nichž jmenuje se co držitel její r. 1534 rytíř Jindřich z Dražejovic. Z dalších držitelů tvrze a statku Dražovice jmenují se: r. 1554. Jan z Řičan, r. 1581 prodala Marie Dubenská z Řičan tvrz Dražovice Janu Markvartovi Kocovi z Dobrše a na Ohraženicích, r. 1630. byla Ludmila Cukrová rozená Slovská ze Slovin, r. 1652. Anna Kateřina Kolovratová rozená Kaplířka ze Sulevic paní na Dražovicích. Později připadly Dražovice k panství žichovickému. Kdy tvrz zašla, není známo.

Mačice.

Na někdejší tvrzi ve vsi Mačicích (půl třetí hodiny jihovýchodně od Sušice) sídlili v XV. a XVI. st. rytíři Horčicové z Prostého, jinde ze Sprostého nazývaní, jichž rod ještě na počátku XVIII. st. kvetl, a z nichž jmenuje se na Mačicích r. 1574. Bedřich z Prostého. Pozdější držitelé Mačic jsou: r. 1625. Oldřich Břenský z Ploskovic, r. 1629. Zdeněk Ježovský z Lub, r. 1666. Žofie Dorota Říčanská z Řičan, r. 1702. Terezie Marie Malovcová, r. 1718. Anna Terezie z Unwerthu, r. 1724. Jan Arnošt a Zuzana Žížkova z Jamolic, r. 1771. Arnošt a Emanuel a r. 1781. Arnošt Žížka z Jamolic, r. 1796. Barbora Žížkova z Jamolic, r. 1804. Jachim Zadubský rytíř ze Schöenthalu, r. 1830. Bedřich hrabě Rummerskirch, r. 1834. Bedřich chevalier Gramont a od r. 1845 rodina Taškův.

Kalenice.

As hodinu jižně od Horažďovic leží prastará osada Kalenice, jejíž tvrz jest původním slavné rytířské rodiny Kalenických z Kalenic. Vladykové z Kalenic připomínají se již v XIV. st. a mívali v bouřích husitských i jiných výpravách válečných a jednáních veřejných, jež v XVI. st. v zemi české a okolních se děly, nemalého účastenství, n. p. Hynek z Kalenic r. 1429. a násl., Beneš z Kalenic r. 1444. a j. v. Na začátku XVI. st. držela rodina ta Škvořetice, Mačkov, Čekanice, Dražovice a jiné statky v Prácheňsku a Bechyňsku. Staročeská rodina tato vymřela nepochybně teprve na počátku předešlého století. Statek Kalenický náleží nyní paní Kräutnerové, rozené Jencíkové z Ježova. Nynější zámček stojí nepochybně na místě někdejší tvrze.

Kádov.

Tvrz Kádov (jihozápadně od Blatné) byla původním sídlem staročeského rodu rytířů z Kádova, kteří dostavše se v držení Štěnovic a Řesanic ve dvě větve se rozdělili: jedni se nazývali Štěnovští z Kádova a druhí Řesanští z Kádova. Obě ty větve držely později i jiné zboží v jihozápadních Čechách. Kdy tvrz v Kádově zašla, není známo.

Kanice.

Tvrz Kanice (severovýchodně od Nové Kdyně) jmenuje se poprvé při r. 1382. Téhož roku dne 1. března postoupil Racek ze Švamberka dědictví své: hrad Risenberk, tvrz v Kanicích s příslušenstvím, ves Hradiště a hrad Osvračín směnou Ježkovi Kozíhlavě z Pnětluku na Třebloci. Během XV. st. dostali se v držení Kanic páni z Čachrova, kteří se odtud Kaničtí z Čachrova psali a z nichž připomíná se r. 1480. Vilém z Čachrova na Kanicích. V XVI. st. drželi Kaničtí z Čachrova také hrad pustý Komošín a tvrz Svrčeves, což Jan Kanický z Čachrova ještě před shořením desk zemských prodal Janovi Jeníškovi z Újezda, kterýž prodej obnovil 1543 Jiří Kanický z Čachrova, a pak tvrz Srbici, kteráž 1544 prodána od Jana starš. Kanického z Čachrova panu Janu Dlouhoveskému z Dlouhé Vsi. Ještě okolo r. 1606 držel Kanice Vilém Kanický z Čachrova, po němž dostaly se jeho staršímu synu Vilému Maxmilianovi. Ku konci XVII. st. spojeny byly Kanice s panstvím chudenickým, ale opět odprodány Janu Jozefu Hildprandtovi svob. pánu z Ottenhausen, který je r. 1756 prodal Joz. Jáchymovi Schmiedgräbnerovi rytíři z Lusteggu. Po dlouhých pak změnách koupil Kanice r. 1810 Karel Helversen svob. pán z Helversheimu, při jehož rodu posud trvají. Nyní jest v Kanicích zámek s mešní kaplí.

Netřeby.

Jižně od Kanic vypínají se v lese chatrné zříceniny někdejšího hradu Netřeby, o jehož osudech jen pramálo známo. Již r. 1528 byly Netřeby co „Zámek pustý“ s Kanicemi spojeny a v držení Jana Kanického z Čachrova.

Třemšín.

Jihozápadně od Rožmitálu, na nejvyšším vrcholi tamního pohorí, stával hrad Třemšín, původíšte pánů z Třemšína. Hájek jmenuje již při r. 1225 Sudoslava Třemšínského. R. 1408 připomíná

se Beneš z Třemšína, r. 1410 Jošt z Třemšína a r. 1458 Mikuláš Vepř z Třemšína. Páni Třemšínští přidrželi se za různic náboženských strany katolické; zejména vypravuje se o Benešovi z Třemšína, že bojuje ve vojště císaře Sigmunda zahynul v bitvě u sv. Pankrace dne 1. listopadu r. 1420. Proto pravděpodobné zdá se býti tvrzení Heberovo, že hrad Třemšín r. 1424 byl sbořen, když Taborité blízké benediktinské proboštství v Teslíně zpustošili. Z hradu tohoto nespátřuje se již ani stopy; poslední zbytky jeho rozmetány byly v letech čtyřicátých tohoto století. — Na hoře Třemšínské, s níž otevírá se krásná vyhlídka do Šumavy a do krajů píseckého a plzeňského, spatřují se zbytky mohutných valů z doby předhistorické.

Chlumčany.

Ve vsi Chlumčanech něco přes hodinu severně od Přestic vzdálené stávala druhdy tvrz, jež sloužíc nyní za sýpku uvnitř úplně přeměněna jest. Tvrz tato byla rodiinným sídlem staročeského vladckého rodu Chlumčanských, odjinud z Přestavlk zvaných. Okolo r. 1320 uvádí se Sigmund Chlumčanský z Přestavlk. Na sklonku XV. st. držel otcovské sídlo Matouš z Chlumčan, muž vysoce vzdělaný a vlastnilovný, jenž zde r. 1505 zemřel. R. 1572 byl v držení Chlumčan Zdislav Přichovský z Přichova, r. 1617. Dionys František Vratislav svob. pán z Mitrovic. S potomků tohoto přešly Chlumčany r. 1699 na hraběte Adama Jindřicha ze Steinau, kterýž opět postoupil je prodejem r. 1712 Ferdinandovi hraběti Morzinovi. Tento pak spojil je s paustvím lukavickým, k němuž až podnes patří.

Řeneč.

Nynější panská sýpka ve vsi Řeneč, půl druhé hodiny na východ od Přestic vzdálené, druhdy také bývala tvrzí. Tvrz tato byla kolebkou rytířů Sudů z Řeneče, kteří měli ji již v XIV. st. v držení a jichž rod kvetl ještě r. 1730. R. 1512 objevuje se

na Renči Václav Vitovský ze Svinař a mezi lety 1527 a 1540. Humprecht z Hrádku, hejtman kraje plzeňského. Během XVI. st. dostali se v držení Řenče Lubští z Lub, kteří ztrativše je po bitvě bělohorské (Joachim Ladislav Lubský z Lub) později ho opět nabyli. Okolo r. 1664 patřil Řeneč hraběti Rudolfovi Morzinovi, jehož syn Ferdinand jako Chlumčany spojil jej s Lukavicemi.

Lukavice (horní.)

Na někdejší tvrzi v Lukavici horní (sev. od Přeštic) seděl r. 1407 rytíř Jan Lukava z Lukavic, který t. r. v kostele dolnolukavickém kaplanství založil. R. 1444 jmenuje se na Lukavici Anna vdova z Malovic. Později vládla na Lukavici jiná větev Lukavských z Řenče. R. 1623 byla Lukavice Jiřímu Konrádovi Lukaveckému z Řenče konfiskována a Konrádovi Lukavskému z Řenče prodána, později pak prodána k panství dolnolukavskému.

Otín.

Statek Otín patřil dle Sommera do r. 1558 Fabianu Mejtolarovi, po tomto Matěji Kašunkovi z Pobořovic, 1589 Pavlu Kaffnerovi z Pobořovic; dále Jiřímu Kanickému z Čachrova, po němž dědili synové Vilém Theodor, který koupiv od dcery své Anny Ludmily r. 1700 statek Předslav prodal jej zase 1704 Vojtěchu Karlu Přichovskému z Přichovic, a Jan Jiří. Prvý prodal 1668 polovici svou na Otíně za 3800 zl. Marii Zofii Bukovské roz. Straussové z Heidensdorfu, která za touž sumu koupila násl. r. i druhý díl. R. 1678 prodala paní tato celý statek za 8000 zl. Janu Vilémovi Přichovskému z Přichovic, a syn tohoto Vojtěch Karel prodal r. 1708 Otín za 14.200 zl. a Předslav za 20.000 zl. Přibíkovi Vilému Kokořovci z Kokořova. Ten odkázal jmenované zboží Přibíkovi Vilémovi z Újezda. Marie Anna Michnova z Vacinova, roz. z Újezda, prodala obojí 1735 za 42.000 zl. Viktorii z Unwerthu, tato 1743 za 43.000 zl. Frant. Adamu Janovickému z Janovic, kterýž prikoupil 1750 statek Habartice s dvorem Chu-

chle za 15.000 zl. od švakra svého Frant. Adama Janovského z Janovic. Po smrti syna Františkova Jana Vincence prodány zadlužené statky veřejnou dražbou Ferdinandovi sv. p. ze Sternfeldu za 96.000 zl. Dcera tohoto, Aloisie, prodala zboží to 1809 za 114.000 doktoru veškerých práv a zemskému advokátu Janu Měchurovi v Praze. Ten dal zámek Otínský r. 1810 přestaviti, čímž nabyl nynější podoby. Po něm zdědil statky tyto r. 1840 dr. Leopold Měchura, slavný skladatel český, kterýž zemřev r. 1870 zůstavil je synu svému Viktoru Měchurovi, jenž prodal je konečně r. 1875 Med. Dru. a prof. Duchkovi, dvornímu radovi ve Vídni, nynějšímu držiteli.

Osvračín.

Hrad tohoto jména stával na návrší nyní „Na záměčku“ zvaném nedaleko vesnice Osvračína v okrese Horšovo-Týnském, na kterémž návrší podnes jeho zříceniný se spatřují. Osvračín patřil okolo r. 1380 k hradu Risenberku, jehož držitelem byl tenkrát Racek ze Švamperka. Ten vyměnil r. 1382 Risenberk, tvrz Kanice a také Osvračín s Ježkem Kozíhlavou z Pnětluk za hrad Třebel. R. 1385 náleželo právo podací v Osvračíně Náchodovi z Osvračína a r. 1394 Nechvalovi z Osvračína. R. 1409 uvádí se Václav z Otěšic seděním na Osvračíně a r. 1589 Jiří Kočovský z Kočova na Osvračíně. V ten čas byl však Osvračín již hradem pustým. Během 18. stol. dostal se statek Osvračínský sv. pánům Hildprandtům, jež od r. 100 rozliční držitelové následovali. Nynějším držitelem statku Osvračínského jest p. Ondřej Ziegler.

Rauchenberg.

Tvrz tato stávala nedaleko dv. Košenic a vsi Šepadel na býv. panství Chudenickém, na vrchu zvaném Kouřím, kdež z ní slabé stopy se zachovaly. Ku konci XIV. stol. seděl zde Černín z Ruchomperka, a vdova po něm Maruška z Heršteina držela 1404 blízkou ves Oprechtice a dvůr Prudice. Nedlouho potom

hrad spustl a více se nejmenuje, neb ok. r. 1457 nalézáme co díl panství Pušperského již jen „vrch a les“ Kourím (cum monte dicto Kúřim cum silva ibidem).

Střeziměř.

Na někdejší tvrzi ve vsi Střeziměři okresu klatovského se-
děl r. 1384 Mikeš z Střeziměře. Během 15. stol. dostali se v dr-
žení její Ježovští z Lub, kteří se odtud Střeziměřští zvali a r.
1550 tvrz a statek Mikulášovi z Kádova prodali. Potomkům
tohoto patřila Střeziměř po celé století, načež sňatkem r. 1638
na Bohuslava z Vidersperku přešla. R. 1678 dne 27. pros. ze-
mřel zde dítel dvorce Jáchim Grispek z Grispachu, poslední rodu
svého v Čechách.

Nebřehovice.

Na místě nynější kovárny ve vesnici Nebřehovicích okresu
strakonického stála druhdy tvrz, původistě to vládyckého rodu
soujmeného; ok. r. 1408 připomíná se Dětrich, r. 1420 Mikuláš
z Nebřehovic a r. 1526 až 1534 Jan Nebřehovský z Nebřehovic.
Starožitný tento rod vymřel nepochybně v 2. pol. 16. stol.

